

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

**ČASOPROSTOROVÁ MOBILITA
STUDENTŮ V PRAZE**

***TIME-SPACE MOBILITY
OF STUDENTS IN PRAGUE***

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jakub Šťástka

2010

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem zpracoval samostatně pouze
za použití literatury, která je uvedena v seznamu.

V Praze dne .....

Jakub Štáaska

Chtěl bych poděkovat svému školiteli, panu RNDr. Martinu Ouředníčkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za čas, který mi věnoval. Dále bych také velmi rád poděkoval Mgr. Lucii Pospíšilové a dalším, kteří se podíleli na sběru dat pro diplomovou práci v rámci projektu Časoprostorová mobilita obyvatel Prahy.

ABSTRAKT

Štáštka, J. (2010): Časoprostorová mobilita studentů v Praze. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

Diplomová práce se zabývá hodnocením časoprostorové mobility studentů vybraných pražských středních škol. V úvodu pokládá výzkumné otázky hledající rozdíly v denních i nedenních pohybech studentů a způsobu trávení času v prostředí města. Dále se zaměřuje na diskuzi problematiky časoprostorové mobility v rámci české a zahraniční literatury včetně přístupů ke studiu každodenního života. Cílem této diplomové práce je na základě dat získaných z dotazníkového šetření, které proběhlo na vybraných pražských školách, analyzovat každodenní pohyby studentů a doložit vzájemné vztahy těchto pohybů v závislosti na poloze školy a bydliště.

klíčová slova: časoprostorová mobilita, každodenní rytmus, životní styl, dojížděka, suburbanizace, volný čas, studenti, Praha.

ABSTRACT

Štáštka, J. (2010): Time-space mobility of students in Prague. Diploma thesis, Charles University in Prague, Faculty of Science, Department of Social Geography and Regional Development, Prague.

Diploma thesis deals with evaluation of time-space mobility of students in selected Prague's high schools. In introduction, research questions searching for differences in daily motions, non-daily motions of students and way of spending leisure time in a city are asked. Furthermore, this thesis is aimed at discussion of time-space mobility within Czech and foreign literature and approach to study of everyday-life. The main objective of this diploma thesis is to analyze everyday mobility of students in Prague and to document their correlation on the basis of data from questionnaire survey.

key words: time-space mobility, everyday rhythm, lifestyle, commuting, suburbanization, leisure time, students, Prague.

OBSAH

SEZNAM TABULEK	6
SEZNAM OBRÁZKŮ	7
1. Úvod	9
2. Metodika sledování a hodnocení časoprostorové mobility	12
2.1 Výzkum denních aktivit.....	13
2.2 Koncepce dotazníkového šetření	14
2.3 Realizace dotazníkového šetření.....	17
2.4 Zpracování dotazníků/deníkových záznamů	18
3. Teoretické zarámování diplomové práce.....	20
3.1 Mobilita jako nezbytná součást života.....	20
3.2 Časoprostorová geografie a pohyb jedince v prostoru.....	22
3.3 Prostor, místo a každodenní život jedince	25
4. Časoprostorová mobilita pražských studentů.....	28
4.1 Vymezení sledovaného území a studované populace.....	29
4.2 Časoprostorová mobilita studentů podle místa bydliště a školy.....	34
4.3 Denní pohyb studentů podle věku, pohlaví a vzdělání	40
4.4 Denní pohyb studentů podle způsobu dopravy a lokalit města	48
4.5 Vymezení typů studentů podle volnočasových aktivit	53
4.6 Denní pohyb studentů podle místa aktivity, frekvence a kooperace	55
4.7 Analýza denního pohybu studentů dle jednotlivých škol	62
5. Závěr	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Zapojení jednotlivých škol do dotazníkového šetření.....	18
Tab. 2	Struktura kódování deníkových záznamů	19
Tab. 3	Absolutní počty studentů účastnících se dotazníkové šetření	29
Tab. 4	Hodnotové orientace studentů účastnících se dotazníkového šetření	32
Tab. 5	Charakteristiky studentů účastnících se dotazníkového šetření	33
Tab. 6	Celkový průměrný čas aktivit vykonávaných studenty podle bydliště.....	39
Tab. 7	Celkový průměrný čas aktivit vykonávaných studenty podle věku	45
Tab. 8	Celkový průměrný čas aktivit vykonávaných studenty podle pohlaví	46
Tab. 9	Rozložení denních aktivit podle typů studentů.....	54
Tab. 10	Podíl studentů účastnících se dotazníkového šetření podle škol	62
Tab. 11	Celkový průměrný čas aktivit vykonávaných studenty podle školy.....	66

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Dotazník: výřez deníkového záznamu aktivit.....	15
Obr. 2a	Dotazník: identifikační údaje o respondentovi (část první).....	15
Obr. 2b	Dotazník: identifikační údaje o respondentovi (část druhá).....	16
Obr. 3	Členění základních forem prostorové mobility obyvatelstva	21
Obr. 4	Vybrané elementy časové geografie	23
Obr. 5	Rozmístění škol účastnících se dotazníkového šetření	30
Obr. 6	Podíly pražských a mimopražských studentů ve školách.....	31
Obr. 7	Rozložení aktivit všech studentů během dne	35
Obr. 8	Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště u školy.....	36
Obr. 9	Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště v Praze	37
Obr. 10	Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště mimo Prahu.....	38
Obr. 11	Rozložení denních aktivit studentů ve věku 0 – 14 let	41
Obr. 12	Rozložení denních aktivit studentů ve věku 15 – 19 let	42
Obr. 13	Rozložení denních aktivit studentů ve věku 20 – 25 let	42
Obr. 14	Režim denních aktivit studentů se SŠ vzděláním s maturitou	43
Obr. 15	Režim denních aktivit studentů se základním vzděláním.....	44
Obr. 16	Denní režim aktivit studentů podle pohlaví - dívky	47
Obr. 17	Denní režim aktivit studentů podle pohlaví - chlapci	47
Obr. 18	Druhy dopravy používané studenty při pohybu po městě	48
Obr. 19	Využívání dopravy studenty během dne.....	49
Obr. 20	Vnitřní členění hlavního města Prahy do zón.....	50

Obr. 21	Podíly využívání jednotlivých zón města studenty	51
Obr. 22	Využívání jednotlivých zón studenty během dne	52
Obr. 23	Podíl aktivit realizovaných studenty doma/mimo domov	56
Obr. 24	Rozložení aktivit studentů během dne doma	57
Obr. 25	Rozložení aktivit studentů během dne mimo domov	57
Obr. 26	Rozložení aktivit podle frekvence během dne	58
Obr. 27	Rozložení aktivit podle kooperace během dne	59
Obr. 28	Frekvence aktivit studentů ve všední den	60
Obr. 29	Kooperace při aktivitách ve všední den	61
Obr. 30	Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Litoměřická	63
Obr. 31	Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Chodovická	64

Kapitola 1

Úvod

Období po roce 1989 se stalo významným mezníkem ve vývoji české společnosti, což s sebou přineslo nejen změny ekonomického a politického systému, ale také tvorbu nového systému hodnot, orientace a způsobu života většiny obyvatel Česka. Všechny výše uvedené změny se bezprostředně projevíly také v proměnách prostorové struktury českých měst. Přejít od socialismu ke kapitalismu postupně vedl k naprosto odlišnému fungování města, neboť již nedocházelo k direktivním nařízením, ale důraz začal být kladen na potřeby obyvatel a jejich vzájemné interakce.

Většina sociálních věd chápe město jako dynamický systém, jehož hlavním znakem je proměnlivost (Colby 1933). Ke změnám dochází v různých etapách vývoje města odlišnými mechanismy, některé změny jsou relativně pozvolné, jiné probíhají náhle. Migrace, dojížděka, denní pohyb obyvatelstva nebo další procesy lze považovat za složku městského prostředí, která je většinou studována jako faktor měnící například vnitřní prostorovou strukturu města (Zelinsky 1971; Hägerstrand 1987). Uvedené přístupy ovlivňují také tematiku diplomové práce, jež se zaměřuje na časoprostorovou mobilitu studentů vybraných pražských středních škol.

Cílem diplomové práce je hodnocení denních a nedenních pohybů studentů vybraných pražských středních škol. Hlavním motivem práce je studium rozdílů v pohybech studentů v závislosti na poloze bydliště a školy. Zaměříme se též na sledování rozdílů v chování, životním stylu a každodenním rytmu středoškolských studentů podle vybraných demografických (věk, pohlaví) a socioekonomických (nejvyšší dosažené vzdělání) charakteristik. Součástí toho bude sledování akčního prostoru (*action space*) jedince, tzn. soubor lokalit, ve kterých se jedinec vyskytuje během určitého časového úseku.

Akční prostor jedince se liší v závislosti na demografických a socioekonomických charakteristikách obyvatelstva. Každý obyvatel má rozdílné možnosti i omezení využívat a pohybovat se v určitých částech města. Budeme také hodnotit různorodé typy omezení, ať již prostorová nebo časová, jež se projevují u jednotlivých skupin obyvatel. V našem případě budou sledovanou skupinou vybraní studenti pražských středních škol. Díky bližšímu studiu každodenních aktivit studentů bude možné stanovit případné nedostatky či problémy v prostorovém uspořádání města a v nabídce možností trávení nejen volnočasových aktivit v městském prostředí.

Analýza denních a nedenních pohybů studentů vybraných pražských středních škol bude hledat odpovědi na následující výzkumné otázky:

Existují rozdíly v pohybech studentů v závislosti na poloze školy a bydliště?

Otázka vychází z myšlenky výrazně diferencovaného místa bydliště studentů vybraných pražských středních škol. Hlavním předpokladem je především velmi odlišná trajektorie denního pohybu a rozložení každodenních aktivit studenta bydlícího v suburbánní zóně města, studenta žijícího ve větší vzdálenosti od školy na území Prahy a studenta žijícího v relativní blízkosti školy. U prvního typu lze předpokládat vyšší pravděpodobnost času stráveného cestováním mezi místem bydliště a školou. Jedná se o tzv. uvíznutí v dopravě, a také o nižší pravděpodobnost dalšího pohybu po městě. U druhého typu je naopak pravděpodobná vyšší míra pestrosti při pohybu po městě vzhledem k lokalizaci jednotlivých denních aktivit studentů, především těch volnočasových. Třetí typ studenta, vzhledem k bydlišti v blízkosti školy, předpokládá méně diferencované rozložení aktivit a jednotvárnou trajektorii denního pohybu v prostředí města.

Kde a jak současní středoškolští studenti tráví svůj čas v prostředí města?

Denní režim studenta se výrazně liší v závislosti na řadě charakteristik. Rozložení aktivit se odlišuje na základě pohlaví, věku, ale i nejvyššího dosaženého vzdělání. Tyto charakteristiky se budeme snažit při hledání odpovědi na uvedenou otázku zohlednit. Výsledkem by mohla být charakterizace základních typů studentů vycházející ze způsobu trávení času během dne v prostředí města. Zejména půjde o volnočasové aktivity a další činnosti vykonávané venku či doma. Důležitou úlohu v tomto případě bude hrát také poloha školy a bydliště v rámci města. Odpověď na tuto

otázku by mohla pomoci stanovit případné problémy v prostorovém uspořádání městského prostředí a charakterizovat nedostatky v možnostech trávení denních aktivit studentů ve městě. To by mohlo být dobrým výchozím bodem při hledání řešení a úprav pro lepší a snadnější život studentů ve městě.

Na počátku i v průběhu práce jsme formulovali další dílčí myšlenky a předpoklady, na které se pokusíme v diplomové práci odpovědět.

Liší se výrazně studenti v závislosti na věku, pohlaví a vzdělání?

Tráví studenti svůj čas více ve veřejných prostorech nebo v soukromí?

Je možné vymezit typy studentů podle způsobu trávení volného času?

Existují výraznější rozdíly v denním pohybu studentů mezi jednotlivými školami?

Diplomová práce je rozdělena do pěti základních částí. Po stručném uvedení do problematiky mobility a obsahového zaměření, jež nalezneme v úvodní části této práce, následuje metodická část. Tato kapitola se zaměřuje na otázku způsobu sběru datových podkladů. Uvádíme zde zvolenou formu dotazníkového šetření, výběr lokalit (resp. jednotlivých středních škol) pro realizaci šetření a také popis způsobu zpracování deníkových záznamů jednotlivých středoškolských studentů. Ve třetí části je diskutovaná tematika časoprostorové mobility v rámci české a zahraniční literatury. Tato kapitola představuje časovou geografii (*time geography*) a její základní koncepty, přístupy ke studiu každodenního života (*everyday - life*) a ostatní teoretická východiska diplomové práce.

Jádrem celé práce je samotná analýza denních a nedenních pohybů studentů vybraných pražských středních škol, včetně hodnocení jejich chování, životního stylu a každodenního rytmu. Podrobněji se věnujeme rozdílům v závislosti na poloze bydliště studentů a sídla školy. V návaznosti na tuto problematiku studujeme akční prostor jedince (*action space*), který se mění podle demografických a socioekonomických charakteristik, a hledáme odpovědi na všechny výše uvedené otázky. Hodnocení je zaměřeno také na studium rozdílů v denním režimu studentů podle jednotlivých škol, které se zúčastnily dotazníkového šetření. Závěrečná část poskytuje shrnutí nejdůležitějších výsledků a poznatků včetně možnosti dalšího hlubšího studia problematiky časoprostorové mobility středoškolských studentů.

Kapitola 2

Metodika sledování a hodnocení časoprostorové mobility

Empirická část diplomové práce je založena na analýze dat o časoprostorové mobilitě studentů získaných terénním šetřením. Cílem šetření bylo pochopení zásadních principů denních a nedenních pohybů obyvatel Pražského městského regionu, sledování životního stylu, resp. způsobu života obyvatel. K tomuto hodnocení jsme tedy potřebovali získat údaje o čase, délce, druhu, místě a frekvenci aktivit během dne. Nej dostupnější a nejvhodnější formou sběru těchto informací jsou deníkové záznamy, podle nichž lze následně vytvořit časový rozpis dne. Časový rozpis (*time budget*) je definován jako systematický záznam individuálního využití času ve sledovaném období (Golledge, Stimson 1997). Celé dotazníkové šetření probíhalo v rámci projektu „Časoprostorová mobilita obyvatel Pražského městského regionu“, který je financován Grantovou agenturou Univerzity Karlovy. Cíle projektu se v zásadních bodech shodují se záměry této diplomové práce.

Projekt vycházel z několika cílů. Prvním bylo prověření možnosti realizace rozsáhlého šetření časoprostorové mobility ve spolupráci se středními školami a učiteli zeměpisu. Druhým cílem bylo hodnocení denních a nedenních pohybů obyvatel Pražského městského regionu a využití časoprostorového (*time-space*) přístupu ke sledování životního stylu (způsobu života) obyvatel v jednotlivých částech městského regionu (Doležalová, Ouředníček 2006). Předpokladem je, že tento přístup umožní odhalit významné rozdíly mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva: mezi generacemi, z hlediska genderu i v závislosti na lokalizaci bydliště a pracoviště.

Za třetí cíl bylo zvoleno zhodnocení důsledků denních pohybů osob pro jednotlivé funkční zóny města a stanovení rozdílů mezi denním a nočním

obyvatelstvem. Nerovnoměrnost v rozmístění obyvatel v průběhu dne se promítá v rozdílném počtu bydlícího a faktického obyvatelstva. Znalost faktického obyvatelstva je pro mnohé lokality klíčová k tomu, aby mohli správně směřovat svoji komunální politiku (Pospíšilová 2007). Tato nerovnováha způsobuje každodenní problémy, které se snaží projekt specifikovat.

2.1 Výzkum denních aktivit

Jak jsme již zmínili, údaje o každodenních aktivitách, tj. časový rozpis dne, lze získávat pomocí deníkového záznamu. Lidé zaznamenávají své denní aktivity včetně časového a prostorového určení. Výzkum aktivit v prostoru a čase představuje důležitou součást behaviorální geografie (Golledge, Stimpson 1997). Autoři se ve své publikaci na základě analýzy širokého spektra zpracovaných výzkumů snaží podat ucelenou informaci o možnostech přístupů k analýze aktivit a navrhují možnosti sběru dat. Definují také hierarchii denních pohybů, které tvoří prostor aktivit jedince, kde na vrcholu této hierarchie stojí místo bydliště, z něhož a do něhož probíhá největší část pohybů. Denní pohyby rozdělují podle účelu cesty (pracovní, sociální a víceúčelové) a pro každý z nich určují časový interval, ve kterém se odehrávají. Denní vzorce aktivit dělí Golledge a Stimpson na tři části, které jsou vzájemně provázané: doba konání aktivity, místo, kde se činnost odehrává a typ činnosti samotné. Čas pak můžeme vnímat dvěma způsoby: z hlediska trvání aktivity či doby vzniku dané činnosti. Rozmístění aktivit v prostoru má významný vliv na to, zda bude činnost vykonávána a jak často. Autoři předpokládají, že pokud je přístup k aktivitám krátký a jednoduchý, budou trvat déle a naopak. Zdůrazňují ale důležitost interpretovat denní pohyb osob v závislosti na individuálním vnímání městského prostoru a možnostech každého jedince (Golledge, Stimpson 1997).

V české geografii je výzkumu časoprostorové geografie věnována jen malá pozornost. Převážně teoretickým výzkumem časoprostorové geografie a metodami sběru a zpracování dat se zabývá Jakub Novák (Novák 2004; Novák, Sýkora 2007). Práce Martina Ouředníčka (2002) se věnuje konceptu výuky časoprostorové geografie na středních školách.

Metody časové geografie (*time geography*) využívá ve výzkumu životního stylu obyvatel Gabriela Doležalová (Doležalová, Ouředníček 2006) nebo také Lucie Pospíšilová (2007) při studiu vlivu denní mobility obyvatel na městské lokality. Na Slovensku se touto problematikou poměrně podrobně zabývá Vladimír Ira (1989, 2000, 2001).

2.2 Koncepce dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření je jednou z hojně používaných kvantitativních metod při získávání dat a informací od relativně velkého souboru respondentů. Při jeho realizaci je ovšem důležité klást důraz především na srozumitelnost a také na vyloučení dotazů, které by mohly být pochopeny více způsoby (Novák, 2004). Samotné dotazníkové šetření vycházelo z cílů projektu a ze snahy zachytit časoprostorový pohyb obyvatelstva Pražského městského regionu. Výchozím bodem bylo získání co nejpodrobnějšího obrazu denních aktivit obyvatel sledovaného území. Jako podklad byl využit dotazník/deníkový záznam zpracovaný v magisterské práci Jakuba Nováka (2004), který byl následně upraven pro potřeby projektu a šetření mezi studenty na vybraných pražských středních školách.

Vzhledem k tomu, že respondenty se stali studenti, byli k realizaci šetření přizváni učitelé zeměpisu. Učitelé poté vedli vzorovou hodinu, v rámci níž studenti vyplňovali denní záznamy za jeden určený den, učili se interpretovat výsledky a seznámili se s časoprostorovou geografii (*time-space geography*) jako s jedním ze základních geografických přístupů. Cílem bylo, aby si studenti uvědomili, jak se jejich životní styl liší od ostatních, jakou roli hraje věk, pohlaví, místo bydliště aj. v mobilitě jejich spolužáků a přátel, a že různé osoby mohou být ve svém pohybu určitým způsobem omezovány (např. tím, že oni sami nemohou řídit automobil). Hodina tak měla prohloubit jejich vnímání prostoru, času a mobility osob.

Obr. 1 – Dotazník: výřez deníkového záznamu aktivit

Č. A. S.	Co přesně děláte?	Kde se nalézáte?	Jste s někým?			Jak často aktivitu vykonáváte?			
	můžete prosím upřesnit Vaši aktivitu?	doma, v práci - uvěďte prosím, kde přesně např. Vinohrady, Průhonice	sám	se členem rodiny	s jinou osobou	denně	týdně	měsíčně	nepravidelně
12									
13									
14									
15									
16									

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření**Obr. 2a – Dotazník: identifikační údaje o respondentovi (část první)****Identifikační údaje**

U otázek 1 až 4 označte správnou odpověď křížkem.

1. Uveďte o sobě základní údaje.

Pohlaví

muž	žena

Věk

0-14	15-19	20-25	26-35	36-50	> 50

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

základní (i neukončené)	vyučen/a, středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou, vyšší odborné	vysokoškolské

3. Jaká je nyní Vaše ekonomická aktivita?

zaměstnanec	podnikatel	nezaměstnaný/a	student	důchodce	v domácnost	na rodičovské dovolené

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Vlastní dotazník se skládá ze dvou základních částí včetně průvodního dopisu, jehož účelem je formálně zarámovat projekt a zvýšit důvěryhodnost výzkumu tak, že získané osobní informace nebudou využity či zneužity k jiným účelům. Stěžejní částí dotazníku je zmiňovaný deníkový záznam (*viz obr. 1*) obsahující informaci o aktivitě, jejím časovém, prostorovém určení a o frekvenci vykonávané činnosti. Neméně důležitým údajem je také to, zda konkrétní činnosti vykonáváme ještě s jinou osobou. Nezbytnou součástí šetření časoprostorové mobility jsou i demografické a socioekonomické charakteristiky respondentů. K tomuto účelu slouží druhá část dotazníku (*viz obr. 2a, 2b*), jejíž pomocí získáme základní identifikační údaje o respondentovi (pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, ekonomická aktivita), doplňující údaje o domácnosti (počet osob žijících v domácnosti, počet dětí v domácnosti a místo bydliště). Poslední otázka je zaměřena na subjektivní zhodnocení životních priorit a hodnotového systému, který se nejčastěji odvíjí od stylu života a celkové životní úrovně jednotlivce či domácnosti.

Obr. 2b – Dotazník: identifikační údaje o respondentovi (část druhá)

4. Kolik osob žije ve Vaší domácnosti?

1	2	3	4	5	> 5

Kolik z toho je děti (do 18 let)?

1	2	3	> 3

5. Uveďte čtvrt' a ulici, ve které žijete (např. Smichov, Holečkova ...). V případě, že nebydlíte v Praze, napište místo čvrti název obce.

--

6. Přiřaďte k uvedeným skupinám vět čísla od 1 do 5 podle významu, který pro Vás mají (1 - nejdůležitější, 5 - nejméně důležité).

Žít ve spokojené rodině. Mít přátele, se kterými si rozumím.
Mít práci, která mě baví. Pracovat v příjemném kolektivu.
Dosáhnout významného postavení ve společnosti. Dosáhnout úspěchu v zaměstnání. Vydělávat hodně peněz.
Žít zdravým životním stylem. Pečovat o své zdraví. Žít v příjemném a zdravém prostředí.
Mít dostatek času na své koníčky a zájmy. Žít zajímavý život. Mít hodně přátel.

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

2.3 Realizace dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření proběhlo v průběhu roku 2009 a 2010, přičemž bylo rozděleno do dvou dílčích etap. Předmětem výzkumu byli studenti a jejich rodinní příslušníci vybraných pražských středních škol. První etapa dotazníkového šetření proběhla na podzim 2009, respondenti vyplňovali deníkové záznamy za úterý 24. listopadu. Z informací získaných během první etapy čerpá tato diplomové práce.

Průzkum proběhl na vybraných gymnáziích: Gymnázium Botičská (Praha - Nové Město), Gymnázium prof. Jana Patočky/Jindřišská (Praha - Nové Město), Gymnázium Na Pražačce (Praha - Žižkov), Gymnázium Voděradská (Praha - Strašnice), Gymnázium Christiana Dopplera/Zborovská (Praha - Smíchov), Gymnázium Litoměřická (Praha - Prosek) a nakonec také Gymnázium Chodovická (Praha - Horní Počernice). Jak již bylo řečeno, naším cílem bylo zahrnout do výzkumu oblasti s různou geografickou polohou v rámci města (centrum – Nové Město; vnitřní město – Strašnice, Žižkov a Smíchov; sídliště – Prosek; suburbánní zóna – Horní Počernice).

Celkem bylo do jednotlivých škol rozdáno 2 264 dotazníků, přičemž jejich návratnost činila 48,1 % (tj. vrátilo se vyplněných 1 088 dotazníků). Zapojení jednotlivých gymnázií do šetření je vidět v *tab. 1*. Lze si povšimnout poměrně vysoké návratnosti převyšující 50 %, kromě Gymnázia Chodovická v Horních Počernicích a Gymnázia Christiana Dopplera na Smíchově, odkud se vrátila pouze necelá čtvrtina dotazníků. Ve všech školách připadly čtyři dotazníky na každého studenta. Jeden dotazník byl určen pro samotného studenta, který měl vyplnit svůj deníkový záznam a ostatní předat svým rodinným příslušníkům a příbuzným. Z celkového počtu rozdaných dotazníků čtvrtina připadla na studenty, avšak jak je vidět z *tab. 1*, vrátilo se jich ve všech případech, kromě Gymnázia Chodovická a Gymnázia Christiana Dopplera, více. Studenti většinou své dotazníky předávali nejbližším ve svém okolí, tj. zejména rodičům, prarodičům, ale též sourozencům a kamarádům. Tento fakt vysvětluje v případě studentů návratnost více než 100 %.

Tab. 1 – Zapojení jednotlivých škol do dotazníkového šetření

školy účastnící se dotazníkového šetření	počty dotazníků							
	absolutně				relativně			
	celkem		studenti		celkem		studenti	
	rozdané	vrácené	rozdané	vrácené	rozdané	vrácené	rozdané	vrácené
Gymnázium Botičská	240	159	60	94	100,0	66,3	100,0	156,7
Gymnázium Chodovická	300	81	75	46	100,0	27,0	100,0	61,3
Gymnázium Christiana Dopplera	400	79	100	41	100,0	19,8	100,0	41,0
Gymnázium Jindřišská	240	142	60	109	100,0	59,2	100,0	181,7
Gymnázium Litoměřická	360	217	90	112	100,0	60,3	100,0	124,4
Gymnázium Na Pražačce	160	99	40	54	100,0	61,9	100,0	135,0
Gymnázium Voděradská	564	311	141	172	100,0	55,1	100,0	122,0

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

2.4 Zpracování dotazníků/deníkových záznamů

Diplomová práce se věnuje pouze studentům a jejich časoprostorové mobilitě v prostředí města, tudíž bylo nejprve nutné dotazníky studentů z celého souboru vybrat. Následovalo převedení informací z vyplněných deníkových záznamů do elektronické podoby, které bylo provedeno ručním přepisem do počítačového programu (Excel). Pro další snadnější práci a analýzu dat bylo nutné zavést kódování pomocí symbolů. Jakub Novák (2004) zmiňuje, že způsob kódování dat z volných dotazníků ovlivňuje možnosti výzkumu a omezuje soubor otázek, které je možné dále zkoumat. Základem bylo vytvoření kódu označujícího školu a studenta. Školám byla přiřazena příslušná písmena vycházející z názvů ulic, kde se školy nacházejí, tj.

„B“ = Gymnázium Botičská,

„C“ = Gymnázium Chodovická,

„J“ = Gymnázium prof. Jana Patočky (ulice Jindřišská),

„L“ = Gymnázium Litoměřická,

„P“ = Gymnázium Na Pražačce,

„V“ = Gymnázium Voděradská a

„Z“ = Gymnázium Christiana Dopplera (ulice Zborovská).

Výsledkem byl tedy např. **kód VS5**, kde „V“ označuje školu, „S“ označuje studenta (součástí přepisu byli i rodinní příslušníci, proto bylo nutné rozlišení) a „5“ označuje pořadí dotazníku v rámci třídy. Identifikační informace o respondentech získaly tradičně používané číselné označení pro jednotlivé údaje. Také místo bydliště, pracoviště, školy a další lokality, kde jsou všechny aktivity vykonávány, bylo potřeba označit číselným kódem (*viz Příloha 1*). Následně došlo k samotnému zakódování každodenních aktivit, typu dopravy, účelu cesty, místa realizace a frekvence (*viz Tab. 2*). Každému časovému úseku, který byl rozdělen na třetiny (0-20, 20-40, 40-60 minut), byl přiřazen devítimístný kód, který určuje druh aktivity, místo její realizace definující nejen lokalitu v rámci města, ale rovněž prostředí (doma, mimo domov), frekvenci vykonávané činnosti a informaci, s kým je aktivita realizována. V případě, že dotýčný se v daném intervalu vyskytuje v dopravě, je identifikován typ dopravy a účel cesty.

Výsledný kód může být například „**SXX102DAA**“ (S = spánek, XX = žádný typ dopravy, ani účel cesty, 102 = čtvrt' Vinohrady, D = doma, A = aktivitu vykonávám sám, A = aktivitu vykonávám denně), podobně je tomu u následujícího kódu „**DAV087VBB**“ (D = doprava, A = typem dopravy je auto, V = účelem je vlastní aktivita, 087 = Strašnice, V = venku, B = aktivitu vykonává s členem rodiny, B = aktivitu vykonává týdně).

Tab. 2 – Struktura kódování deníkových záznamů

Kódování informací z dotazníkového šetření											
aktivita	kód	typ dopravy	kód	účel cesty	kód	místo	kód	osoba	kód	frekvence	kód
spánek	S	auto	A	vlastní aktivita	V	doma	D	sám	A	denně	A
práce (brigáda)	P	MHD	V	aktivita jiné osoby	J	venku	V	se členem rodiny	B	týdně	B
studium (ve škole)	A	pěšky	P	pes	P			s jinou osobou	C	měsíčně	C
studium (mimo školu)	B	kolo	K	žádný	X			kombinace	D	nepravidelně	D
volný čas	V	žádná	X								
nákupy	N										
domácí práce	C										
doprava	D										
jídlo, hygiena	J										
lékař	L										

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Kapitola 3

Teoretické zarámování diplomové práce

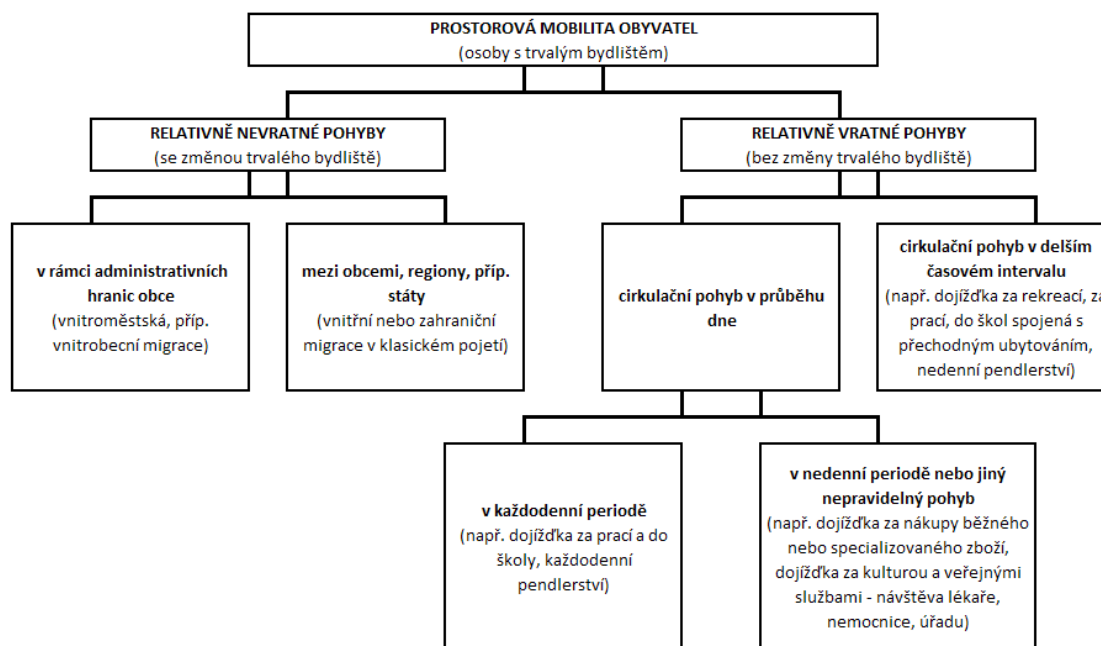
Základní literatura zabývající se tématem časoprostorové geografie, mobility obyvatel a jejich každodenních aktivit je poměrně rozsáhlá. Tato kapitola se snaží nahlížet na tuto problematiku z různých úhlů pohledu, na které se klade v současném geografickém poznání největší důraz. Zařadili jsme sem také řadu různých terénních výzkumů, případových studií, článků a analýz, které se zabývají nejen obecnými tendencemi, ale i specifiky denních i nedenních pohybů obyvatelstva a zejména pak studentů, jakožto specifické skupiny obyvatel města. Časoprostorové geografii a každodennímu životu obyvatel města nebyla dosud věnována v české geografii větší pozornost, přestože se jedná o procesy, které mají dalekosáhlé dopady nejen na prostředí města, ale v návaznosti také na celý městský region. Diplomová práce by měla být doplněním mezery ve výzkumu této problematiky a napomoci případnému rozvoji dalších metod a přístupů ke studiu časoprostorové geografie (*time-space geography*).

3.1 Mobilita jako nezbytná součást života

Být mobilní je podstatným znakem moderního života v rozvinutých zemích. Lidé potřebují jezdit do práce, za přáteli, k lékaři, nakupovat; cestování může být i významnou volnočasovou aktivitou. Co si však představit pod pojmem „mobilita“? V podstatě existuje dvojí odlišné vnímání mobility – tzv. mobilita sociální a mobilita prostorová. První pojem, který poprvé použil Pitirim Sorokin (1927), chápe tento jev jako jakýkoliv přechod individua či sociálního objektu nebo hodnoty (čehokoliv, co lze vytvořit nebo modifikovat činností člověka) z jedné sociální pozice na druhou (Sorokin

1927). Zpravidla se pojmem sociální mobilita chápou změny postavení jedince, domácnosti či určité sociální skupiny / vrstvy / třídy v sociálním prostoru (Tuček a kol. 2003). Naopak prostorová mobilita v zásadě označuje pohyb v prostoru, tedy časoprostorový proces. V tomto významu je mobilita podstatnou charakteristikou každého jedince a je předpokladem jeho života ve společnosti. Prostorovou mobilitu tvoří několik typů pohybu (*viz obr. 2*), které lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu je možné charakterizovat jako jednorázové, relativně nevratné přemístění, při kterém dochází ke změně trvalého bydliště – jedná se o migraci. Druhou skupinou jsou zpravidla kyvadlové pohyby – každodenní dojíždka do zaměstnání, do škol, na nákupy, za rekreací, zábavou, kulturou apod. (Drbohlav 1999). Růst organičnosti společnosti zvyšuje toky lidí, věcí a informací mezi různými místy. Akční prostor (*action space*) jedince se spolu s rozvojem dopravních systémů neustále zvětšuje. Dochází k rostoucí funkční a časové specializaci životního prostoru lidstva. Jedním z prostorů, kde se tyto procesy projevují nejintenzivněji a nejdynamičtěji, je město (Novák 2004).

Obr. 3 – Členění základních forem prostorové mobility obyvatelstva

Zdroj: Český statistický úřad, <http://www.czso.cz>, 2004, upraveno

Jednotliví aktéři prostorové mobility významně ovlivňují svým chováním a jednáním prostory a místa ve městě. Pokud bychom se podívali na lokality ve městě v průběhu určitého časového období, zjistili bychom, že došlo k výrazné proměně nejen jejich fyzického, ale i sociálního prostředí. Koncentrace a sociální skladba jedinců, kteří

se pohybují v určitých prostorech města během dne, vede k odlišnému vnímání těchto míst. Prostorem, ve kterém dochází k průniku mezi životem konkrétních lidí a strukturou, se zabývá koncept časové geografie (*time geography*) Torstena Hägerstranda (Cloke a kol. 1991).

3.2 Časoprostorová geografie a pohyb jedince v prostoru

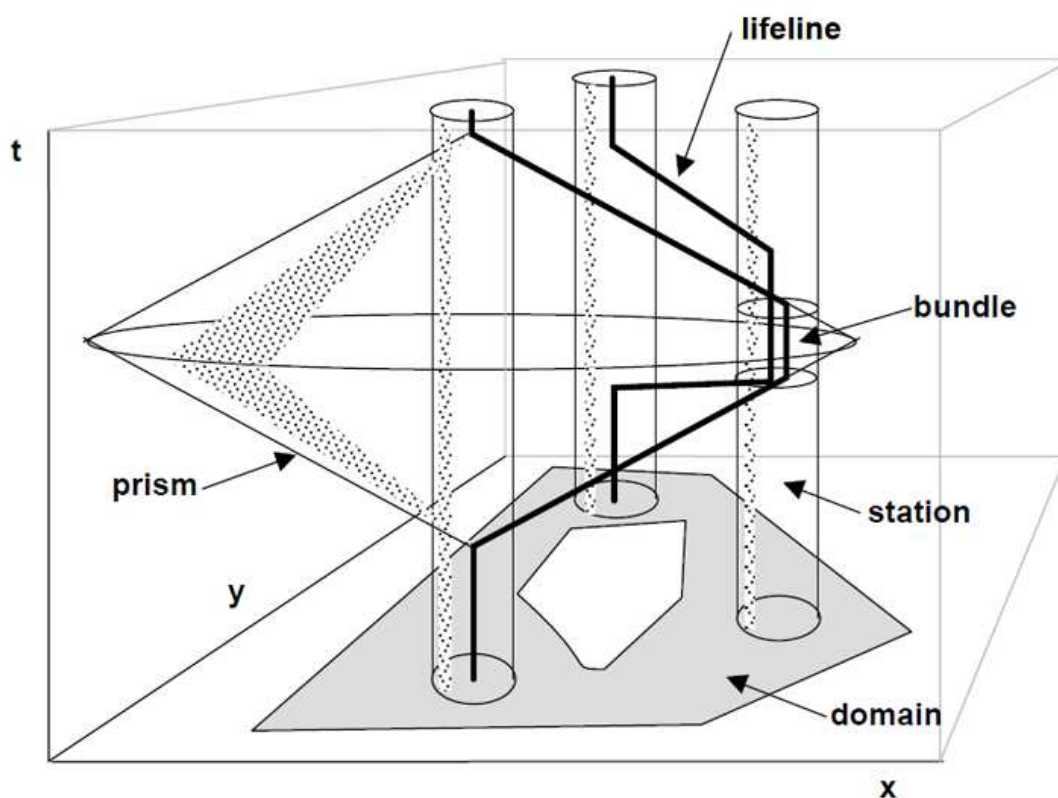
Člověk v průběhu dne vykonává činnosti, které se vážou k jeho potřebám a mnohé další. Některé jsou pravidelné a stávají se rutinou, jiné se mohou odehrát jen jednou nebo několikrát během života. Aktivita jedince má časovou a obvykle i prostorovou dimenzi, uskutečňuje se v určité době na konkrétním místě. Den v městském prostoru je utvářen činnostmi osob, které se v něm v daný okamžik na daném místě či v daném prostoru vyskytují. Výzkum aktivit v prostoru a čase se plně rozvinul v průběhu 60. let 20. století ve Švédsku. Torsten Hägerstrand a jeho spolupracovníci na lundské univerzitě si uvědomovali nedostatky soudobé geografie v jejím dominantním zaměření na prostor a statický vztah člověk – prostředí. Časová geografie (*time geography*) zkoumá fyzické prostředí, ve kterém se odehrávají sociální aktivity, a sleduje, jak ovlivňuje a jak je ovlivňováno denními pohyby jedinců a skupin (Giddens 1984). Torsten Hägerstrand ve svých geografických pracích (Hägerstrand 1970, 1975, 1987) definoval pojmy, které jsou dodnes ve výzkumu časové geografie (*time geography*) využívány. Bo Lenntorp (1999) popsal více než padesát konceptů, které jsou v geografii času důležité. Mezi koncepty nejúžeji spojené s městem a denními pohyby obyvatelstva patří cesty, stanice, uzly, kontexty, projekty, prisma. V následující části jsou uvedeny ty základní koncepty, které se vztahují k předmětu předložené diplomové práce.

Cesty (paths) jsou linie, po kterých se jednotlivci během dne pohybují. Jedná se o spojnice jednotlivých *stanic (stations)*, tj. lokalit, ve kterých jsou realizovány jednotlivé denní aktivity jedinců. Pro diplomovou práci jsou tyto dva zmíněné koncepty zcela zásadní, neboť právě ty nám definují pohyb studentů v prostředí města a pomohou nám identifikovat vzájemné odlišnosti či podobnosti v trajektoriích jejich každodenního pohybu mezi místem bydliště a školy. V průběhu určitého časového úseku (např. dne) dochází k protínání dvou či více cest jednotlivců, přičemž tato místa nazýváme

časoprostorové **uzly** (*bundles*) (Parkes, Thrift 1980). Typickým příkladem v této práci je právě sídlo školy, kde se cesty určitých skupin studentů protínají. Mobilita obyvatel v prostoru a čase je omezována různorodými faktory a jedinec má k dispozici pro své činnosti v průběhu dne pouze určitý vymezený prostor, který lze označit jako **prisma** (*prism*). Golledge, Stimpson (1997) k tomu doplňují, že jde o koncept hodnotící budoucí pohyb v závislosti na současné časoprostorové lokalizaci jedince. Zjednodušeně lze říci, že prisma do jisté míry předurčuje budoucí místa pohybu jedince v prostoru.

Na koncept prismatu navazuje **projekt** (*project*). Kajsa Ellegård (1999) přistupuje k projektu jako k souboru činností vedoucích k naplnění konkrétního cíle, ale tyto činnosti na sebe nemusí navazovat. Naopak projekt může být definován také jako souhrn propojených činností, které musí být vykonávány v přesně vymezeném časoprostoru v rámci omezení vyplývajících z prostředí (Parkes, Thrift 1980).

Obr. 4 – Vybrané elementy časové geografie

Zdroj: Moore a kol. (2001)

Nutné je zaměřit svou pozornost na omezení, která ovlivňují realizaci jednotlivých projektů. Torsten Hägerstrand (1970) popisuje tři základní typy omezení, která jsou důležitá pro sledování mobility obyvatel a významně ovlivňují lokalizaci každodenní činnosti člověka v čase a prostoru, tj. omezení daná způsobilostí, omezení daná vazbou a nakonec omezení daná autoritou. První skupina, *tj. fyziologická omezení (capability constraints)* (Novák 2004), vzniká v důsledku nutnosti věnovat část dne fyziologickým potřebám (např. spánek, jídlo, hygiena a další osobní potřeby). Člověk k vykonávání ostatních činností nemá poté k dispozici celých 24 hodin. Tato omezení limitují i vzdálenost, kterou může člověk během dne překonat i v závislosti na využití dopravních prostředků (např. nemožnost využívat automobil bez řidičského oprávnění). Tento typ překážky se však výrazně mění především v souvislosti s rozvojem moderní techniky a komunikace (internet, mobilní telefony), která je především mladší generací, tj. i studenty, často využívána.

Druhou skupinu tvoří *tzv. styková omezení (coupling constraints)* (Novák 2004). Většinu aktivit totiž není možné realizovat nezávisle na ostatních předmětech a lidech. Ti jsou rozmístěni v prostoru a přesun na jiné místo vyžaduje čas a organizační úsilí. Navíc má každé místo omezenou kapacitu a interakcí se pak může účastnit jen omezený počet lidí. Poslední skupinou jsou *autoritativní omezení (authority constraints)* (Novák 2004), kdy u některých jedinců je už předem vyloučeno být na určitém místě v určitém čase. Jejich činnosti jsou zpravidla omezeny zákony či společenskými normami. Tento typ omezení se výrazně liší v závislosti na typu kultury či společnosti.

Součástí výzkumu časoprostorové mobility studentů jsou i samotné *činnosti (activities)*, které definujeme jako všechno, co jedinec vykonává v čase a prostoru. Můžeme rozlišit celou řadu různých činností, přičemž jak již bylo uvedeno výše, určité druhy aktivit je možné dělat samostatně, ale některé vyžadují spoluúčast dalších osob. Opakovaně se vyskytující činnosti vytvářejí *tzv. rutiny (routines)*, neboli pravidelné postupy (Pospíšilová 2007).

3.3 Prostor, místo a každodenní život jedince

Prostor je základní jednotkou, ve které se jednotliví lidé každodenně pohybují a projevují se v něm všechny jejich denní i nedenní činnosti – nazýváme jej **social space** (**sociální prostor**). Většina definic sociálního prostoru klade důraz na uzavřenost a sousedsky orientované aktivity a koncepty zahrnující místo pracoviště bývají opomíjeny (Golledge, Stimpson 1997). V druhé polovině 20. století došlo v behaviorální geografii, která se zabývá studiem chování jedinců v městském prostředí, k zavedení pojmu action space a activity space (Golledge, Stimpson 1997). **Akční prostor (action space)** lze chápat jako rámec, ve kterém probíhají interakce jedinců a skupin (Dijst 1999). Akční prostor dvou či více jedinců nebude nikdy stejný, neboť každý vnímá prostředí z odlišného místa a každý jednotlivec vyhodnocuje informace na základě minulých zkušeností. V rámci akčního prostoru vymezujeme dosažitelný akční prostor, kde by se jedinec mohl během časového úseku vyskytovat a úzce souvisí se sociálním a ekonomickým statusem jednotlivce. Pohyb jedinců v akčním prostoru lze označit za **prostor aktivit (activity space)** definovaný jako podmnožinu všech míst, se kterými má jedinec přímý kontakt (Pospíšilová 2007). Skutečný prostor aktivit (**actual activity space**) je jakousi skupinou lokalit, ve kterých se jedinec během dne skutečně vyskytuje. Tento prostor se většinou příliš nemění a zůstává v základních rysech stejný (Dijst 1999). Každodenní pohyb jedince, jeho činnosti a chování v prostoru nejsou pouze jednotlivé izolované jednotky. Všechny aktivity jedince či skupiny vždy probíhají v prostoru, v čase a v souhrnu okolností, které vytváří jejich kontext (Harvey 1997). Nelze je studovat odděleně a bez vzájemných souvislostí. Již zmiňovaná významná švédská geografka Kajsa Ellegård (1999) vymezila čtyři kontexty aplikované v časoprostorovém přístupu. Tyto kontexty se snaží postihnout vzájemné vazby a vztahy mezi jedincem a prostředím, tj. tvorba určitého časoprostorového rámce.

- a) **projektový kontext (project context)** – jedná se o soubor vykonávaných činností, jejichž cílem je dosažení dlouhodobých či krátkodobých cílů jedince; jde vlastně o skupinu činností, které jsou v určitých časových úsecích přerušovány jinými činnostmi, které patří do jiných souborů činností

- b) každodenní kontext (*everyday context*)** – jedná se o soubor činností vázaných k různým projektům, které jsou během dne vykonávány; používá se pro výzkumy chování jednotlivců v čase a prostoru
- c) sociální kontext (*social context*)** – vychází z předpokladu, že pro některé druhy činností je potřeba spolupráce většího počtu jedinců; zkoumá spolupráci jednotlivců s ostatními jedinci (druhy činností, skupiny spolupracujících lidí)
- d) geografický kontext (*geographical context*)** – jedná se o vztah mezi aktivitami, jejich umístěním v prostoru a pohybem jedinců v tomto prostoru; jde o to, kde jsou činnosti vykonávány, jakým způsobem se jedinec mezi těmito místy pohybuje a jaké množství času věnuje tomuto přesunu

Existuje celá řada různých způsobů hodnocení každodenních pohybů v rámci města i mimo něj. Foley (1954) vymezuje dvě cesty, kterými lze hodnotit časoprostorový pohyb jedince: z hlediska cíle cesty (škola, práce, lékař, nákup) – tak rozděluje cesty na tři typy: do práce, za zábavou, za nákupy – a také z hlediska pohybu mezi funkčními areály (centrum, bydliště, pracoviště). Golledge, Stimpson (1997) dělí cesty na čtyři skupiny, tj. pracovní, sociální, ostatní a víceúčelové.

Tématice každodenního pohybu jedince po městě a aplikaci časové geografie (*time geography*) se věnuje řada zahraničních autorů, avšak švédští geografové patří mezi nejvýznamnější a jsou pro současnou vědeckou činnost největší inspirací. Asi nejvýrazněji se na využívání přístupu časové geografie (*time geography*) při výzkumech každodenního života obyvatel, který nejsilněji ovlivňuje charakter a postavení míst a prostorů ve městě, podílí známá švédská geografka (např. Ellegård 1999, Ellegård, Pater 1999). Podle této autorky totiž časová geografie (*time geography*) s konceptem každodenního života (*everyday life*) velmi úzce souvisí. Hlavní důraz je kladen na komplexnost lidských aktivit během dne, roku či života jedince. Mezi nejdůležitější oblasti každodenního života jedince ve vyspělé společnosti patří projekty související se zaměstnáním, domácími aktivitami, volným časem a přesuny mezi místy, kde se tyto aktivity odehrávají. Podobný přístup ke studiu každodenního života (*everyday life*) má i Mårtensson (1978), který hodnotí využití času v domácnostech švédských měst a regionů různé velikosti a polohy. Jeho analýza sloužila v 70. letech 20. století jako základ regionální politiky Švédska (Ira 2001). Analýzou šetření využití

času ve Švédsku v letech 1990 – 1991 se zabývá Vilhelmson (1999), jenž hodnotí každodenní činnosti jednice z pohledu flexibility ve vztahu k prostoru a času. Podle Vilhelmsona mohou být činnosti pevně vázané k určitému času (spánek, jídlo) nebo na čas zcela nezávislé (návštěva přátel, sledování televize), dále závislé na určitém místě (studium, zaměstnání, domácí práce) nebo naopak relativně nezávislé na místě, kde jsou vykonávány (běh, poslech MP3 přehrávače atp.). Celkový soubor 135 denních aktivit dělí do čtyř skupin kombinující charakter aktivit z hlediska závislosti/nezávislosti na času/místě. Parks a Thrift (1980) věnovali tomuto geografickému přístupu celou publikaci. V rámci ní prezentují nejvýznamnější empirické studie provedené v Austrálii a Spojených státech amerických, dále navrhuji možnosti zpracování a interpretace získaných dat. Část této publikace je zaměřena na studium vlivu denního pohybu osob na město a jeho lokality. Autoři definují městský rytmus jako variace měnícího se počtu osob v jednotlivých časoprostorových jednotkách ve spojení s lidskými činnostmi.

V rámci některých evropských zemí také došlo k řadě výzkumů využití času (Gatenby 2003, Lesnard 2003), avšak různé země přistupují ke sledování pohybů osob v čase a prostoru odlišně a zároveň rozdílně interpretují výsledky. Převážně jsou tyto výzkumy realizovány jednotlivými národními statistickými orgány. Hlavní pozornost bývá často věnována způsobu využití času a otázky prostorové mobility jsou upozadřovány. Problematice časoprostorové geografie a výzkumům využití času zatím není v Česku věnována větší pozornost, měl by tedy výše zmíněný projekt a na něj navazující diplomová práce přispět k prohloubení znalostí a také napomoci rozvoji dalších výzkumů tohoto druhu na mikroregionální úrovni.

Kapitola 4

Časoprostorová mobilita pražských studentů

Tato část diplomové práce je věnována hodnocení časoprostorové mobility pražských studentů. Na základě datových výstupů získaných v rámci dotazníkového šetření realizovaného na vybraných pražských středních školách na podzim 2009 sledujeme rozdíly v denních a nedenních pohybech studentů. Zaměřujeme se na studium rozdílů v chování, životním stylu a každodenním rytmu středoškolských studentů na příkladu vybraného všedního dne (konkrétním datem sběru deníkových záznamů byl 24. listopad 2009). Hlavní částí diplomové práce je analýza časoprostorové mobility studentů podle místa bydliště a sídla školy, neboť každodenní pohyb a rozložení aktivit během dne je odlišný u studenta žijícího v relativní blízkosti školy, studenta bydlícího ve větší vzdálenosti od školy, ale na území Prahy a toho, jenž žije v suburbánní zóně hlavního města.

V navazujících podkapitolách nejprve nahlédneme na rozdíly v denních trajektoriích pohybu studentů a jejich životního stylu z hlediska pohlaví a věku. Zaměříme se také na diferenciaci z pohledu nejvyššího dosaženého vzdělání. Dále se budeme věnovat analýze denních pohybů studentů podle frekvence (denně, týdně, měsíčně, nepravidelně) jednotlivých aktivit během dne i otázky, s kým obvykle určitou činnost vykonávají (sám, s členem rodiny, s jinou osobou, s členem rodiny i s jinou osobou). Pozornost soustředíme i na využití odlišných druhů dopravy v různých částech dne a také v závislosti na místě bydliště. Budeme hledat i rozdíly či podobnosti v prostorové mobilitě studentů mezi jednotlivými školami (někdy i třídami), které se zúčastnily dotazníkového šetření.

V rámci výzkumu hledáme odpověď na otázku „Kde a jak studenti tráví svůj čas v prostředí města se zaměřením na způsob trávení volného času, tj. zda mají studenti možnosti a prostory k různým volnočasovým aktivitám v prostředí města, a jestli tento čas tráví spíše v soukromí nebo na veřejných místech. Tento výzkum vychází ze sledování skutečného akčního prostoru (*actual action space*) člověka, přičemž ten se liší v závislosti na věku, pohlaví, ale i dalších jeho charakteristikách. Nalezení odpovědi na výše zmíněné otázky může pomoci stanovit případné problémy v prostorovém uspořádání městského prostředí a charakterizovat nedostatky v možnostech trávení denních aktivit studentů v městě.

4.1 Vymezení zkoumaného území a studované populace

Následující podkapitola se snaží osvětlit vymezení sledovaného území (oblasti) a charakterizovat studovanou populaci. Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti sedmi pražských gymnázií (*viz tab. 3*). Vzhledem k tomu, že šetření bylo realizováno nejen mezi středoškolskými studenty, ale také mezi jejich rodinnými příslušníky, tj. i mezi jejich sourozenci či přáteli, se součástí zkoumané populace stali také studenti základních a vysokých škol.

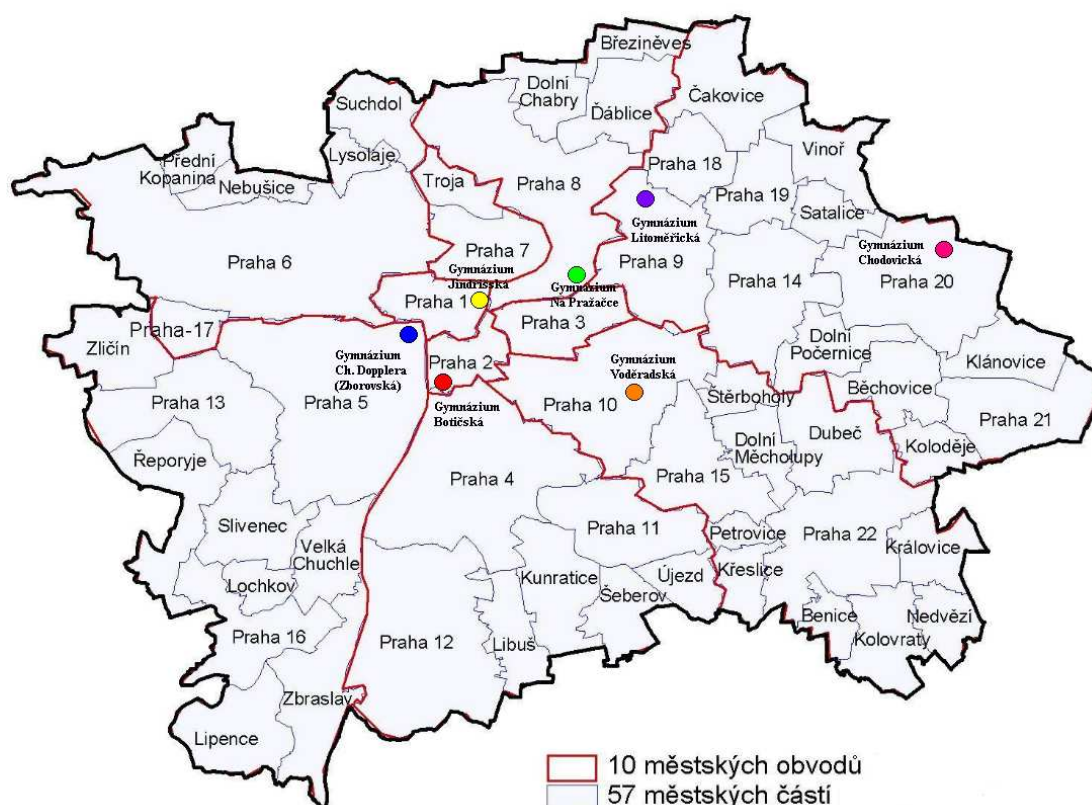
Tab. 3 – Absolutní počty studentů účastnících se dotazníkového šetření

škola	studenti účastnící se dotazníkového šetření		
	celkem	pražští	mimopražští
<i>Gymnázium Botičská</i>	172	157	15
<i>Gymnázium Chodovická</i>	112	104	8
<i>Gymnázium Christiana Dopplera</i>	109	94	15
<i>Gymnázium Jindřišská</i>	94	77	17
<i>Gymnázium Litoměřická</i>	54	51	3
<i>Gymnázium Na Pražačce</i>	46	35	11
<i>Gymnázium Voděradská</i>	41	35	6

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Uvedené školy navštěvují kromě studentů s trvalým bydlištěm na území hlavního města i mimopražští školáci. Ti se stali důležitým článkem zejména při zkoumání a hodnocení rozdílů v denních trajektoriích studentů v závislosti na poloze bydliště a školy. Naším cílem bylo zahrnout do výzkumu oblasti s různou geografickou polohou v rámci města (centrum, vnitřní město, sídliště, suburbánní zóna). Na uvedené mapce (*obr. 5*) můžeme vidět rozmístění jednotlivých škol na území Prahy.

Obr. 5 – Rozmístění škol účastnících se dotazníkového šetření

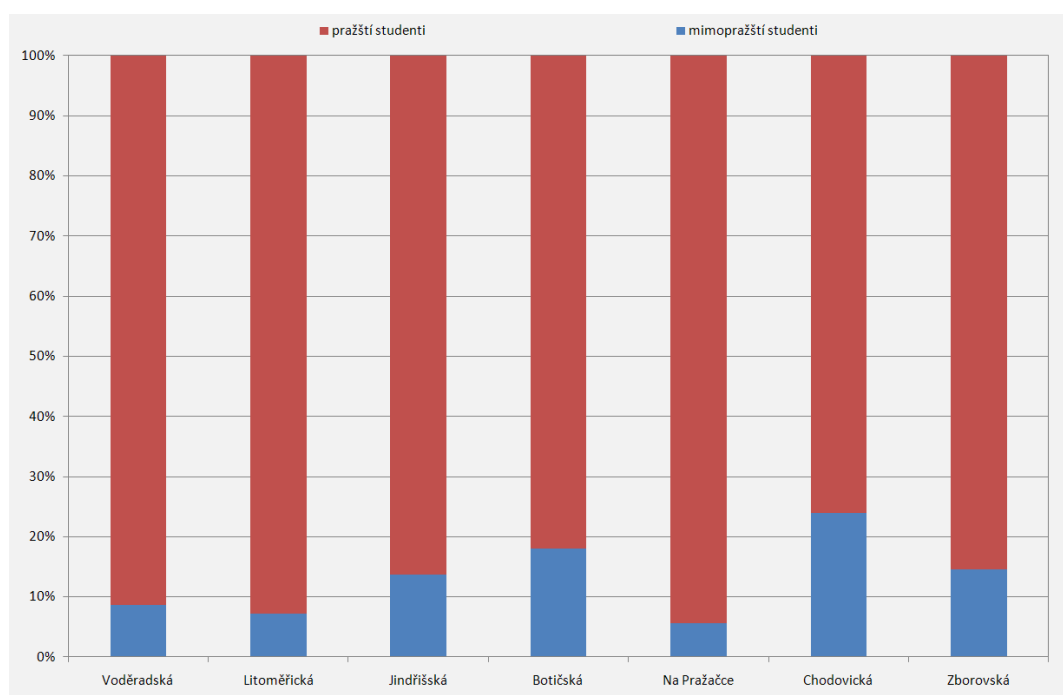

Zdroj: Český statistický úřad, <http://www.czso.cz>, 2010, upraveno

V centru města jsou situované dvě školy – Gymnázium Botičská a Gymnázium prof. Jana Patočky (Jindřišská), přičemž obě nalezneme na pražském Novém Městě. Vnitřní město zde prezentuje Gymnázium Christiana Dopplera (Zborovská) na Smíchově, Gymnázium Voděradská ve Strašnicích a také Gymnázium Na Pražačce ležící na Žižkově. Gymnázium Litoměřická na Proseku je představitelem školy nacházející se na sídlišti, tj. ve vnějším městě. Poslední je Gymnázium Chodovická v Horních Počernicích, které zastupuje školu v suburbánní zóně města. Každá lokalita má svá specifika, jež vycházejí z její polohy v rámci města. Studenti, kteří navštěvují

tyto školy, však často pocházejí ze zcela odlišných lokalit a prostředí, což se projeví především v hledání odpovědi na otázku: „Kde a jak současní studenti tráví svůj čas v prostředí města?“. Podíváme-li se na zastoupení pražských a mimopražských studentů podle jednotlivých gymnázií (*obr. 6*), je patrné, že nejvyšší zastoupení studentů s trvalým bydlištěm mimo území hlavního města má Gymnázium Chodovická. Odpovídá to jeho poloze na okraji města a stává se tak spádovým místem dojížděky ze suburbánního zázemí. Vyšší zastoupení, tj. více než 10 % mimopražských studentů mají gymnázia nacházející se v městském centru (Gymnázium Jindřišská, Botičská a Zborovská). Důvodem většího podílu studentů s trvalým bydlištěm mimo Prahu na těchto školách je zejména lepší dopravní dostupnost hromadnou dopravou, než například u Gymnázia Litoměřická či Voděradská. Rodiče také obvykle pracují v centru města a děti s nimi ráno odjíždějí do Prahy automobily nebo městskou hromadnou dopravou.

Obr. 6 – Podíly pražských a mimopražských studentů v jednotlivých školách

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Součástí dotazníkového šetření byla také otázka zaměřená na hodnotové orientace. Přesné znění otázky je uvedeno na *obr. 2b*. Otázka má zhodnotit na základě seřazení skupin vět (1 – nejdůležitější, 5 – nejméně důležité) význam rodiny, práce, úspěchu, zdraví nebo zájmů pro jednotlivé studenty (*viz tab. 4*). Odpovědi na tuto

otázku mohou být základním vodítkem k pochopení životních priorit a podchycení jejich postupné proměny v závislosti na věku a dosaženém vzdělání. Důležitou úlohu zde hraje nejen sociální prostředí uvnitř rodiny, tj. základní výchova a přístup k dětem, ale i materiální zázemí rodiny a od toho se odvíjející sociální status. Výstupy, které jsou uvedeny v **tab. 4** později srovnáváme s typologií studentů, která byla v práci vytvořena na základě studia jednotlivých deníkových záznamů.

Z celkového pohledu je pro většinu studentů nejdůležitější **rodina** vyjádřená potřebou „žít ve spokojené rodině. Mít přátele, se kterými si rozumím.“ a také **zájmy** charakterizované potřebou „mít dostatek času na své koníčky a zájmy. Žít zajímavý život. Mít hodně přátel.“ Tento výsledek odpovídá věku a postavení studentů ve společnosti. Pro život většiny středoškoláků jsou nejdůležitější přátelé, zájmy a koníčky a samozřejmě i rodinné zázemí. Naopak nejmenší důležitost přikládají **úspěchu**, což vyplývá z toho, že v současné době ještě nepracují. Ten je vyjádřen potřebou „dosáhnout významného postavení ve společnosti. Dosáhnout úspěchu v zaměstnání. Vydělávat hodně peněz.“ Věnují menší pozornost také **zdraví**, které bylo charakterizované potřebou „žít zdravým životním stylem. Pečovat o své zdraví. Žít v příjemném a zdravém prostředí.“ Změny v hodnotových orientacích studentů bychom mohli sledovat v závislosti na věku a nejvyšším dosaženém vzdělání. Rodina a zájmy hrají u všech velmi důležitou roli, ale s rostoucím věkem se stále více přidává také práce a úspěch. Tento jev souvisí především s prvními pracovními zkušenostmi formou brigádních činností středoškolských studentů a postupným zařazením do pracovního procesu u vysokoškolských studentů.

Tab. 4 – Hodnotové orientace studentů účastnících se dotazníkového šetření

důležitost (škála hodnocení)	hodnotové orientace studentů účastnících se dotazníkového šetření - relativně				
	rodina	práce	úspěch	zdraví	zájmy
<i>nejvíce</i> 1	79,7	26,5	18,2	15,0	33,1
2	11,0	33,4	21,4	22,7	29,2
3	3,9	21,5	20,1	22,5	18,1
4	3,5	11,9	15,2	22,3	11,3
<i>nejméně</i> 5	1,9	6,8	25,1	17,5	8,2

Zdroj: vlastní výpočet z dotazníkového šetření

Níže uvedená tabulka (**tab. 5**) uvádí charakteristiky dotazovaných studentů. Dotazníkového šetření se účastnilo nejvíce studentů ve věkové skupině 15 – 19 let (více než 75 %), přičemž se jednalo zejména o studenty středních škol, tj. jejichž nejvyšší dosažené vzdělání bylo základní (téměř 88 %). Součástí identifikačních údajů o studentech byly také informace o počtu osob a dětí v domácnostech, kde studenti žijí. Více než 70 % všech domácností tvořili 3 – 4 osoby. Nejvíce studentů (téměř 90 %) nemá žádného nebo jednoho sourozence. Studenti, kteří uvedli nejvyšší dosažené vzdělání jako SŠ bez maturity, zpravidla studují dále na střední škole. Jedná se obvykle o studenty tříletých oborů studujícího nástavby ukončené maturitní zkouškou. Podobně studenti, kteří uvedli jako nejvyšší dosažené vzdělání VŠ, jsou studenty navazujících magisterských oborů nebo postgraduální studenti. Tyto skupiny však v rámci studované populace tvoří jen malý zlomek.

Tab. 5 – Charakteristiky studentů účastnících se dotazníkového šetření

charakteristiky studentů účastnících se dotazníkového šetření - absolutně									
pohlaví		věk		vzdělání		počet osob domácnosti		počet dětí v domácnosti	
<i>muž</i>	277	0-14	94	ZŠ	546	1	3	1	259
<i>žena</i>	348	15-19	480	SŠ bez maturity	11	2	41	2	238
		20-25	52	SŠ s maturitou	52	3	138	3	52
				VŠ	12	4	317	více než 3	3
						5	115		
						více než 5	11		
charakteristiky studentů účastnících se dotazníkového šetření - relativně									
pohlaví		věk		vzdělání		počet osob domácnosti		počet dětí v domácnosti	
<i>muž</i>	44,3	0-14	15,0	ZŠ	87,9	1	0,5	1	46,9
<i>žena</i>	55,7	15-19	76,7	SŠ bez maturity	1,8	2	6,6	2	43,1
		20-25	8,3	SŠ s maturitou	8,4	3	22,1	3	9,4
				VŠ	1,9	4	50,7	více než 3	0,5
						5	18,4		
						více než 5	1,8		

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

4.2 Časoprostorová mobilita studentů podle místa bydliště a školy

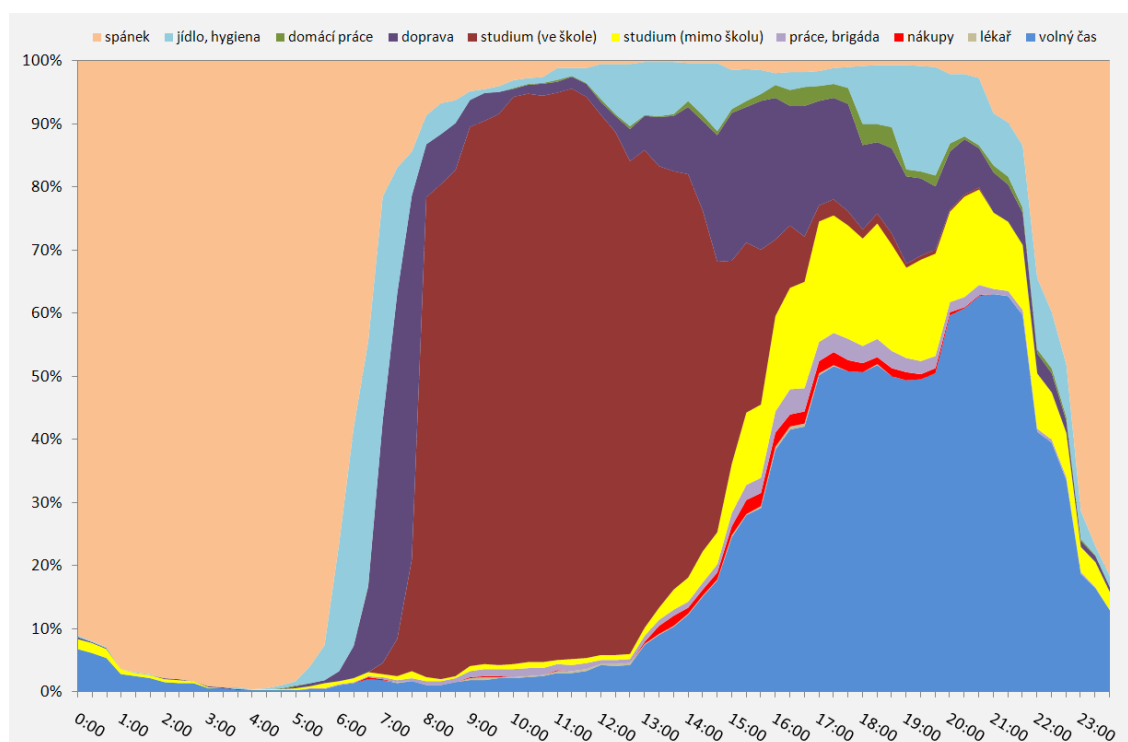
Následující podkapitola je věnována hlavnímu tématu práce, kterým je hodnocení denních trajektorií pohybu studentů a rozložení jejich aktivit během dne v závislosti na poloze bydliště a místa školy, kterou studenti navštěvují. Časoprostorová mobilita jedince se výrazně liší v závislosti na celé řadě charakteristik, přičemž každý obyvatel má rozdílné možnosti i omezení ve využívání a pohybu v odlišných zónách města. Určitou část dne musí člověk věnovat základním fyziologickým potřebám (*tzv. capability constraints*). Celkový čas, který může v průběhu dne využívat, není celých 24 hodin. Základ aktivní části dne studentů je téměř na polovinu rozdělen mezi za a) studium (ve škole) a za b) studium (mimo školu) a aktivity ve volném čase. Tyto činnosti zabírají dohromady přibližně 15 hodin dne, tj. cca 60 % veškerého času. Denní rozložení aktivit studentů je většinou předurčeno docházkou do školy. Typický vyučovací den začíná zpravidla kolem 8. hodiny ranní a končí asi okolo 15. hodiny odpolední. Konec výuky se liší v závislosti na typu školy a ročníku, do kterého student chodí. Deníkové záznamy vyplňovali studenti, kteří navštěvují školy umístěné v různých částech města, jak je uvedeno v předchozí části. Grafické vyjádření časoprostorové mobility a rozložení jednotlivých aktivit během všedního dne je zachyceno stejným způsobem na všech následujících grafech (*viz obr. 7*). Na ose x je vyznačen čas během dne, přičemž každá hodina je rozdělena na tři stejně dlouhé části (0-20, 20-40, 40-60 minut). Všechny aktivity mají přiřazeno odlišné barevné označení. Výška sloupce (osa y) příslušné barvy v určitý moment vyjadřuje podíl studentů vykonávajících danou činnost.

Nejprve jsme analyzovali celkové rozložení denních aktivit jednotlivců (*obr. 7*). Jak již bylo uvedeno výše, významnou část aktivní části dne studenti věnují studiu (ve škole a mimo školu) a dále především různým formám trávení volného času. Denní režim studenta, zejména ve všední dny, je také typický dojížděním. Poměrně značný podíl na činnostech během dne má cestování dopravními prostředky. Studenti k tomu využívají nejvíce městskou hromadnou dopravu, která je základní formou pohybu studentů a mladých lidí v městském prostředí. Obecně se studenti podílejí i na běžném

chodu domácnosti a rodiny, tj. věnují se domácím pracím, nakupují a také si někteří přivydělávají na různých brigádách či v zaměstnání na částečný úvazek (*viz obr. 7*).

Studenty jsme rozdělili do tří základních skupin podle místa bydliště. První skupinu tvoří studenti, kteří bydlí v docházkové vzdálenosti od školy. Do této skupiny jsme zařadili studenty s trvalým pobytem ve stejné městské čtvrti, jako je sídlo školy. Celkem se jednalo o 66 lidí, kteří se zúčastnili šetření. Druhá skupina je složena ze studentů, již mají trvalé bydliště na území Prahy, ale v jiných čtvrtích, než je umístěna škola. Tuto skupinu tvoří nejvíce studentů (478 lidí). Do poslední skupiny jsme zařadili studenty bydlící mimo území hlavního města, tj. především v zázemí Prahy a dalších obcích Středočeského kraje. Jedná se o 83 studentů. Zaměříme-li pozornost na grafy znázorňující rozložení aktivit studentů podle místa bydliště (*obr. 8, obr. 9 a obr. 10*), zjistíme, že nejméně se od rozložení aktivit všech studentů (*obr. 7*) liší studenti s bydlištěm v Praze, ale v jiných městských čtvrtích, než je jejich sídlo školy

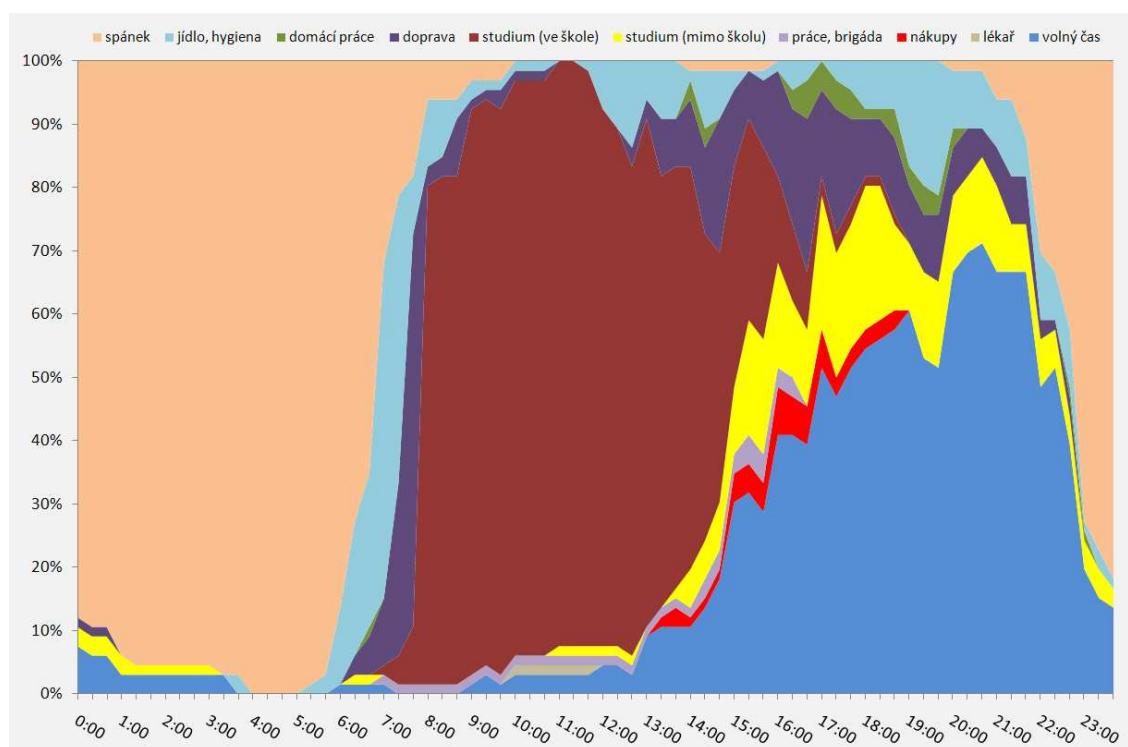
Obr. 7 – Rozložení aktivit všech studentů během dne

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Naopak odlišně se vyvíjí denní trajektorie pohybu a způsob trávení času těch, kteří žijí v relativní blízkosti školy a studentů bydlících mimo území hlavního města Prahy (*obr. 8, obr. 10*). Rozdíly můžeme sledovat nejen v celkovém rozložení, ale i v zastoupení jednotlivých aktivit, které jsou v průběhu dne realizovány. Den studenta bydlícího v zázemí města začíná cca o 1 hodinu dříve, než toho, jenž žije nedaleko školy. Tito studenti jsou často závislí na dopravě automobilem s oběma nebo jedním z rodičů, který odjíždí obvykle mnohem dříve do zaměstnání v centru města. Zpravidla se do školy dostane již kolem 7. hodiny ranní a čeká tam na výuku začínající v 8:00. Od tohoto okamžiku přibližně do 15:00 se denní režim obou typů studentů výrazněji neliší (*obr. 10*).

Obr. 8 – Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště u školy

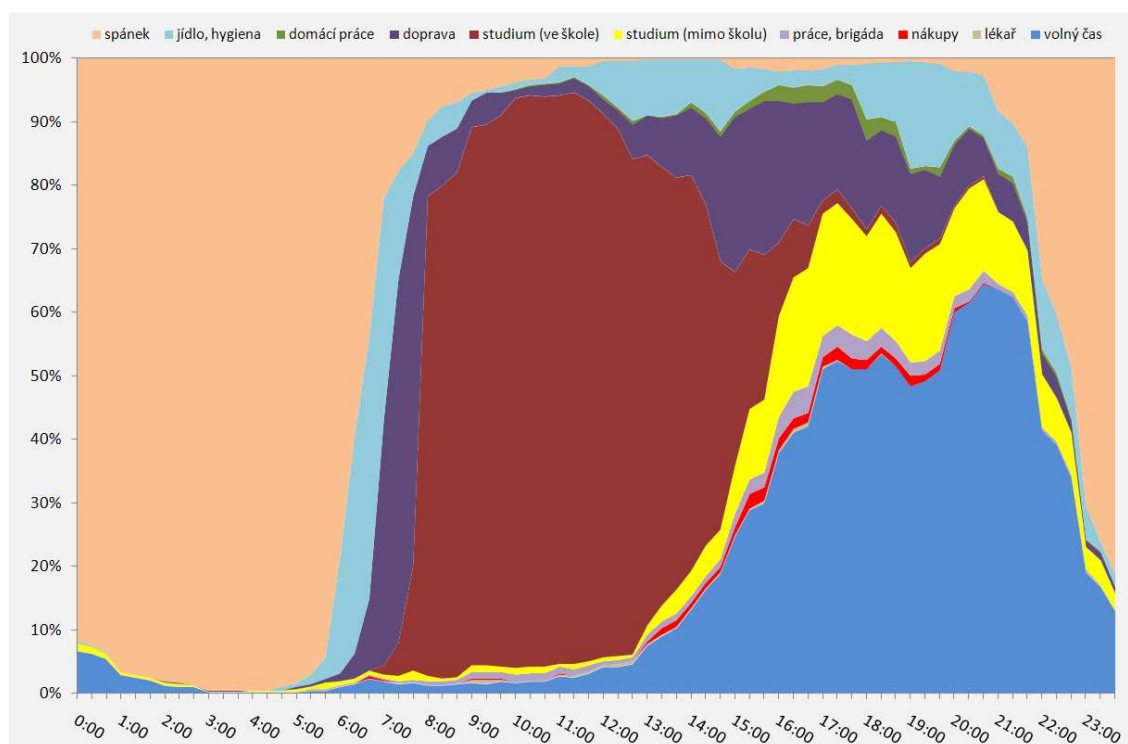

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Změny přicházejí až po skončení školního dne, kdy studenta ze zázemí čeká poměrně dlouhý čas strávený cestou hromadnou dopravou zpět domů nebo se musí zabavit v prostředí města, než se budou rodiče vracet z práce zpět a bude se s nimi moci svézt. Zde se tedy velmi výrazně projevuje jedno z typických omezení studentů a většiny mladých lidí. Ti obvykle nemají na výběr z různých druhů dopravy jako zaměstnaní dospělí, ale jsou odkázáni na hromadnou dopravu. Jedná se o tzv. uvíznutí

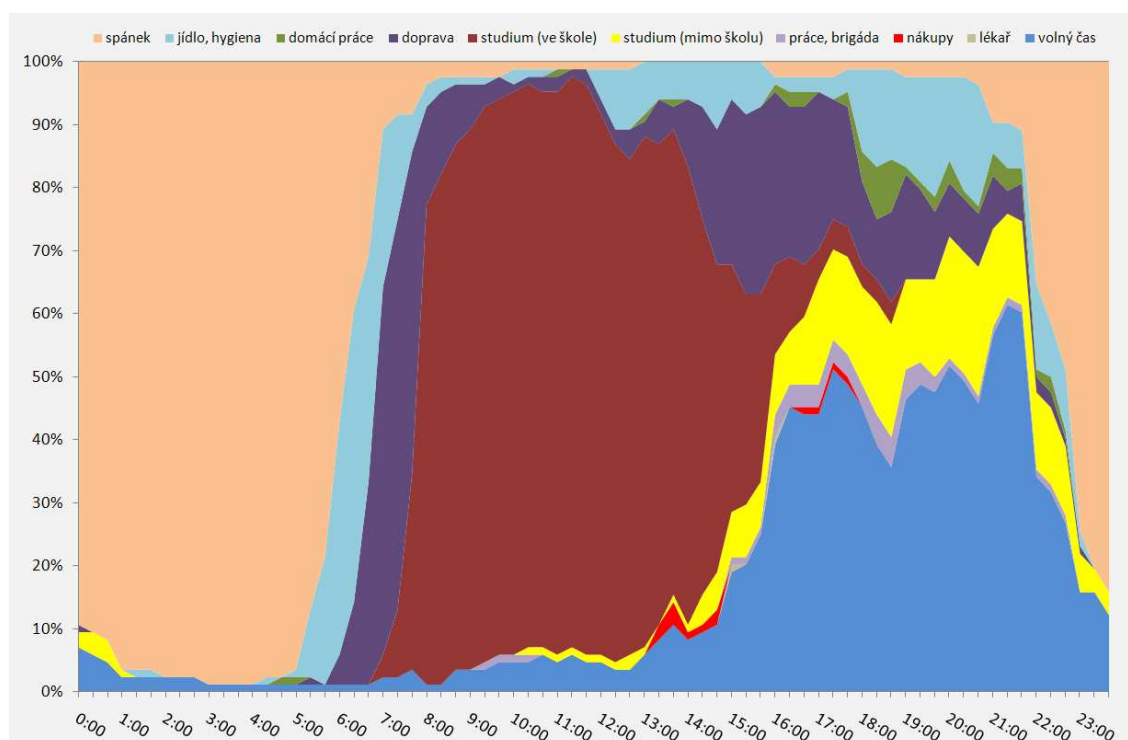
v dopravě. Pokud tedy student zvolí druhou možnost, obvykle má v centru či přilehlém okolí zajištěnu řadu různých volnočasových aktivit, kroužků nebo koníčků, kterými čas vyplní. Někteří brigádně pracují a mohou si tak vydělat nějaké peníze ke kapesnému. Po 18. hodině už jsou obvykle studenti zpět doma v suburbii a věnují se přípravě do školy, pomáhají v domácnosti nebo tráví svůj volný čas četbou, sledováním TV atp. (*obr. 10*). Naopak student bydlící v blízkosti školy tráví v dopravě nesrovnatelně méně času (*viz obr. 8*), který může věnovat jiným činnostem. Většinou se připravují do školy nebo navštěvují další mimoškolní vzdělávání (jazykové, výtvarné či hudební kurzy).

Obr. 9 – Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště v Praze

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Pokud bychom sledovali kromě všedního dne i den víkendový, určitě bychom také našli řadu rozdílů, které by odlišovaly víkendový/volný den studenta bydlícího v zázemí hlavního města zpravidla v rodinném domě a toho, jenž sice bydlí v blízkosti školy, ale v kompaktní zástavbě téměř v centru města. Tento rozdíl můžeme vidět i z hlediska tzv. „nočního života“, který je vyšší u těch, již bydlí v blízkosti školy. Tato skupina studentů si může ráno přispat, a proto je jejich aktivní část dne výrazněji prodloužena do pozdních nočních hodin (*viz Obr. 8, Obr. 10*).

Obr. 10 – Rozložení aktivit studentů během dne – bydliště mimo Prahu

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Pro lepší celkové hodnocení času, který studenti věnují jednotlivým aktivitám, poslouží níže uvedená **tab. 6**. V ní jsou uvedeny celkové průměrné časy jednotlivých aktivit, kterým se studenti během dne věnují. Studenti jsou v této tabulce rozdělení podle trvalého bydliště. Největší rozdíly můžeme sledovat mezi studenty, jejichž trvalé bydliště se nachází ve stejné městské čtvrti, jako je sídlo školy a studenty, kteří žijí mimo území hlavního města. Odlišnosti jsou patrné především v době strávené dopravou (do školy, za nákupy, na kroužky a jiné akce, domů). Mimopražští studenti tráví denně cestováním průměrně více než dvě a půl hodiny. Naopak ti, kteří bydlí v docházkové vzdálenosti školy, necelé dvě hodiny. Od této skutečnosti se odvíjí také časové možnosti, které mohou věnovat volnočasovým aktivitám. Studenti s trvalým bydlištěm mimo Prahu tak mají téměř o jednu hodinu volného času méně, než je tomu u studentů žijících v Praze. Z dojíždění vyplývá také delší čas (přibližně půl hodiny) strávený ve škole mimopražskými studenty a těmi, kteří bydlí v jiných městských čtvrtích, než je sídlo školy. Projevuje se zde především ranní dojíždění, kdy tito studenti musejí vyjždět z domova dříve (např. s rodiči ze zázemí města, nebo MHD) a často do školy dorazí 30 – 60 minut dříve, než začíná vyučování.

U ostatních denních i nedenních činností nepozorujeme velké rozdíly v celkovém průměrném času, který jim studenti věnují. Z celkového pohledu jsou tedy především mimopražští studenti výrazně zatíženi každodenním dojížděním, což se projevuje v dalších možnostech trávení času a v rozložení aktivit během dne.

Tab. 6 – Celkový průměrný čas aktivit vykonávaných studenty podle bydliště

studenti celkem			studenti s trvalým bydlištěm v Praze		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
V	volný čas	4:50	V	volný čas	4:50
N	nákupy	0:10	N	nákupy	0:10
P	práce, brigáda	0:25	P	práce, brigáda	0:25
B	studium (mimo školu)	1:30	B	studium (mimo školu)	1:30
A	studium (ve škole)	6:00	A	studium (ve škole)	6:30
D	doprava	2:00	D	doprava	2:00
C	domácí práce	0:15	C	domácí práce	0:15
J	jídlo, hygiena	1:50	J	jídlo, hygiena	1:50
S	spánek	8:10	S	spánek	8:10
studenti bydlící v blízkosti školy			studenti s trvalým bydlištěm mimo Prahu		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
V	volný čas	5:20	V	volný čas	4:10
N	nákupy	0:20	N	nákupy	0:05
P	práce, brigáda	0:20	P	práce, brigáda	0:20
B	studium (mimo školu)	1:30	B	studium (mimo školu)	1:25
A	studium (ve škole)	6:00	A	studium (ve škole)	6:30
D	doprava	1:50	D	doprava	2:40
C	domácí práce	0:20	C	domácí práce	0:20
J	jídlo, hygiena	2:00	J	jídlo, hygiena	2:10
S	spánek	8:10	S	spánek	8:10

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Zajímavým hodnocením denního režimu středoškolského studenta může být také slovní popis všedního dne, který ve své diplomové práci používá například Jakub Novák (2004). Na základě popisu aktivit v deníkových záznamech jsme se pokusili vytvořit dvě slovní hodnocení běžného dne studenta bydlícího v blízkosti školy a studenta pocházejícího ze suburbánního zázemí. Studenti, kteří mají trvalé bydliště na území hlavního města Prahy nejsou výrazně odlišní v každodenním režimu od průměru, proto není jejich slovní popis nutný.

Středoškolský student bydlící v blízkosti školy vstává těsně před sedmou hodinou ranní. V klidu se nasnídá, stihne se ještě podívat na přípravy do školy a kolem půl osmé odchází pěšky do školy. Přichází těsně před osmou, kdy mu začíná výuka. Ve škole zůstává podle rozvrhu obvykle do dvou hodin odpoledne. Poté odchází domů, kde se naobědvá a podívá se na některé věci do školy. Na čtvrtou hodinu odchází za nějakou zájmovou činností (sport, kultura, příroda), ze které se vrací před šestou hodinou. Pomůže doma s přípravou večeře nebo poté umyje nádobí. Zbytek večera tráví u počítače nebo sledování televize. Ke spánku se chystá kolem jedenácté hodiny večerní, ale předtím se ještě podívá na úkoly do školy.

Středoškolský student pocházející ze zázemí hlavního města musí vstát již před šestou hodinou ranní. Rychle se nasnídá, a pokud má štěstí, tak ho jeden z rodičů vezme automobilem do města, kde pracuje. Do školy přichází mezi sedmou a půl osmou a musí čekat na začátek výuky. Tento čas si krátí buď přípravou na vyučování, nebo povídáním s přáteli. Výuka mu začíná v osm hodin a ve škole zůstává cca do druhé hodiny odpolední a naobědvá se tady. Dnes nemá žádné volnočasové aktivity ve městě, proto se rozhodne nečekat na rodiče, až půjdou ze zaměstnání a odjíždí domů hromadnou dopravou. Cesta mu zabere téměř dvojnásobek času, než kdyby se vezl automobilem. Domů dorazí kolem půl páté odpoledne. Je doma sám, tak si pustí televizi nebo se věnuje jiným volnočasovým aktivitám. Když nejsou ještě rodiče doma, navečeří se, a poté se věnuje přípravám do školy. Kolem desáté hodiny večerní se chystá ke spánku, předtím se ale ještě věnuje četbě nebo počítači.

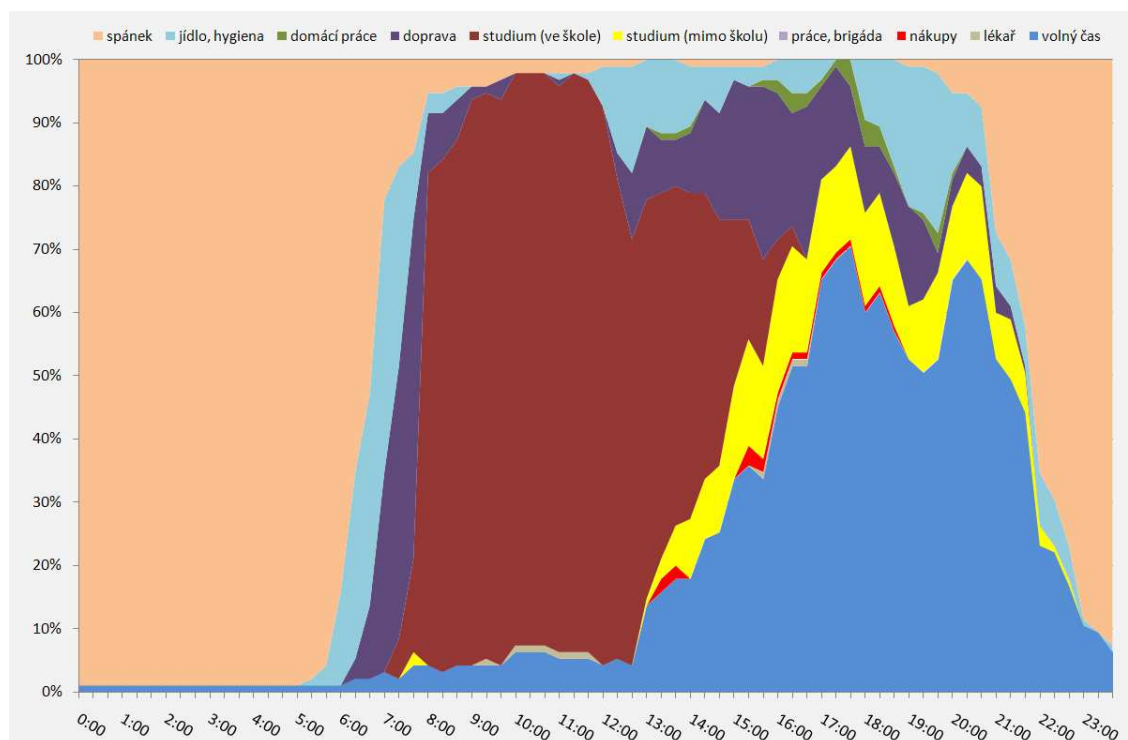
4.3 Denní pohyb studentů podle věku, pohlaví a vzdělání

Denní pohyb člověka se také výrazně liší podle různých demografických a socioekonomických charakteristik. Základní demografické charakteristiky, jež výrazně diferencují rozložení aktivit během dne a odlišují denní trajektorie pohybu studentů, jsou věk, pohlaví a v nespolední řadě i nejvyšší dosažené vzdělání. Jak již bylo uvedeno, šetření se kromě středoškolských studentů zúčastnili žáci základních škol i vysokoškolští studenti. Vymezeny byly následující tři věkové skupiny studentů – nejmladší (0-14 let), starší (15-19 let) a nejstarší (20-25 let). Deníkové záznamy byly

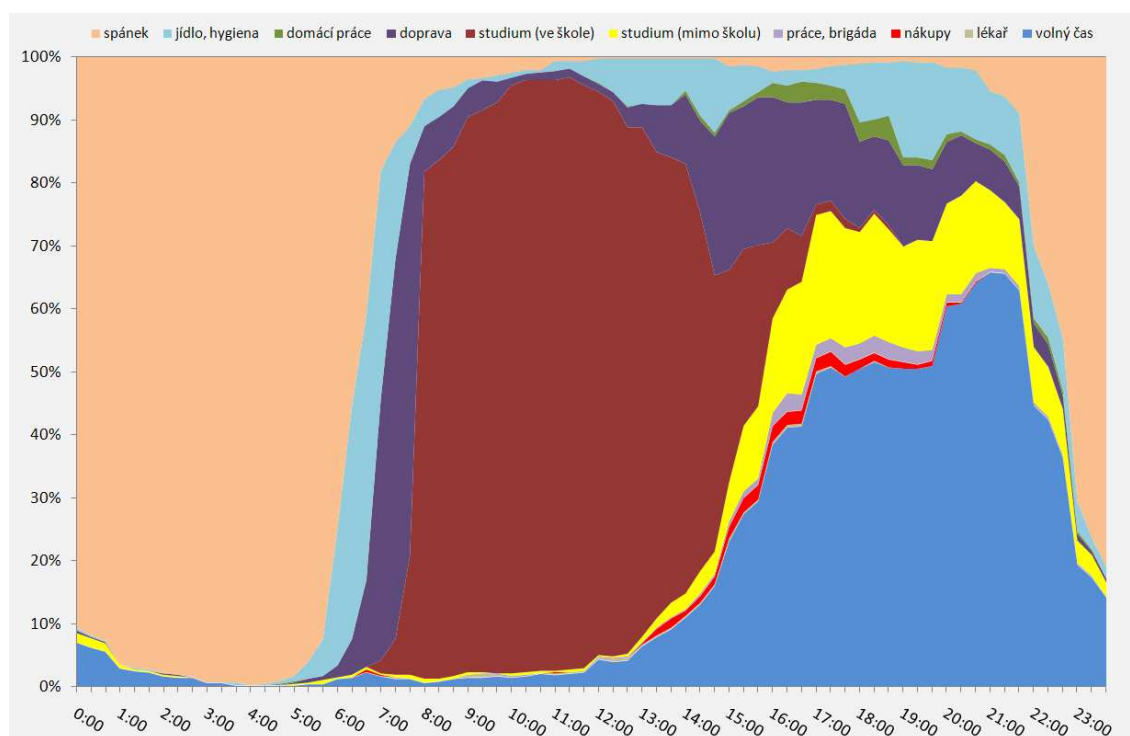
získány od 94 (15%) studentů ve věku 0-14 let, od 480 (77%) studentů ve věku 15-19 let a od 50 (8%) studentů ve věku 20-25 let (*viz tab. 5*). Srovnáme-li rozložení aktivit během dne mezi těmito skupinami (*obr. 11, 12, 13*), tak nejvíce odlišný denní režim má věková skupina 20 – 25 let. Zejména jde o studenty vyšších a vysokých škol, kteří již nemají pevnou školní docházku.

Obr. 11 – Rozložení denních aktivit studentů ve věku 0 – 14 let

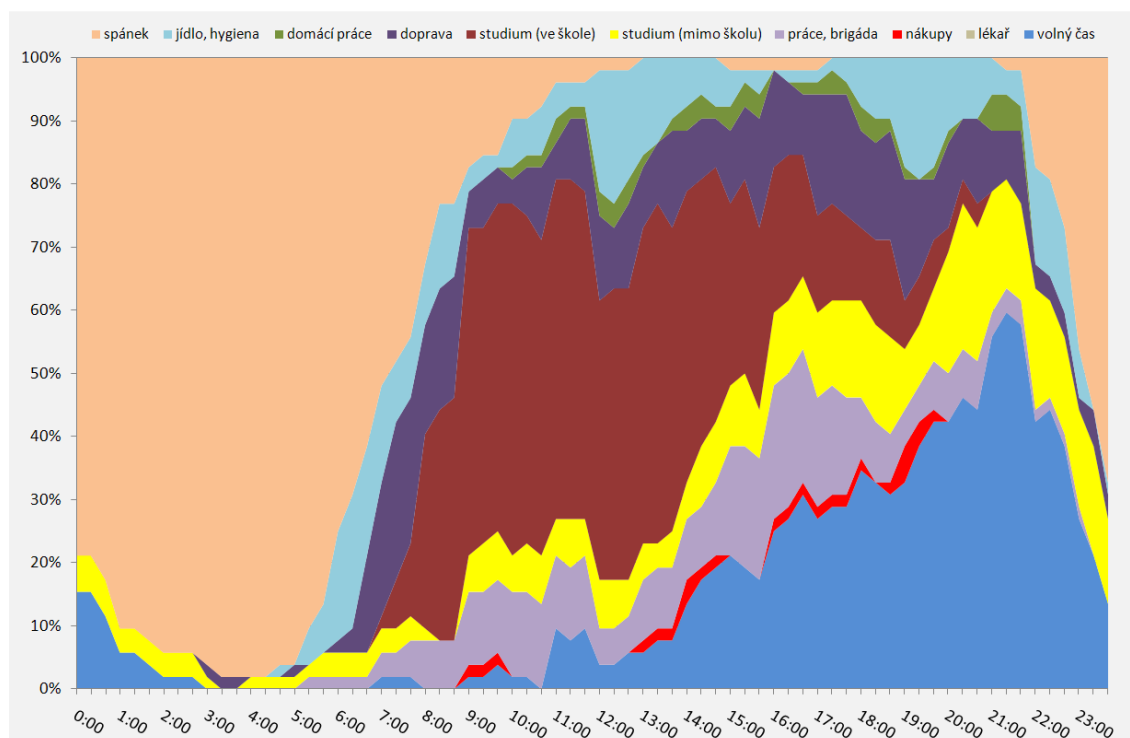

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Na *obr. 13* je patrné diferencovanější rozložení aktivit během dne. Tito studenti více ponocují – tento čas obvykle vyplňují volnočasovými aktivitami či se věnují studiu (příprava do školy atp.). Vysokoškolští studenti zpravidla věnují více času různým brigádám či zaměstnání na částečný úvazek a tráví část dne domácími pracemi. Většina se zapojuje u rodičů doma, ale někteří již mají své byty, a proto se musí věnovat péči o chod vlastní domácnosti. První dvě skupiny studentů, tj. 0 – 14 let a 15 – 19 let se od sebe výrazněji neliší (*viz obr. 11, 12*). Mladí ve věku 15 – 19 let už delší část dne tráví studiem (ve škole i mimo školu) a také mají obvykle nějaké krátkodobé brigády (zpravidla maximálně 3-4 hodiny denně).

Obr. 12 – Rozložení denních aktivit studentů ve věku 15 – 19 let

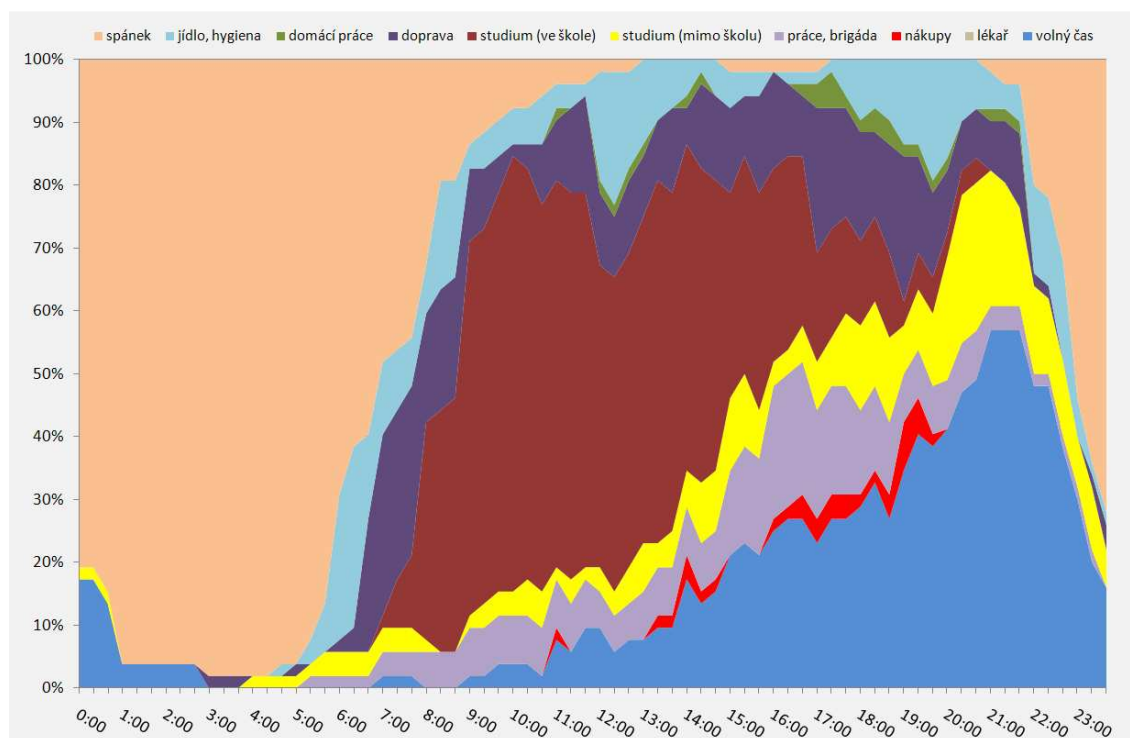
Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Obr. 13 – Rozložení denních aktivit studentů ve věku 20 – 25 let

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Na rozložení každodenních aktivit studentů podle věkových skupin navazují rozdíly v denním pohybu podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Tyto dvě proměnné spolu korelují, neboť určitého stupně vzdělání může dosáhnout až student v jistém věku. Šetření se účastnilo 546 studentů se základním vzděláním, dále 11 studentů se středoškolským vzděláním bez maturity, 52 studentů se středoškolským vzděláním s maturitou a 12 vysokoškolsky vzdělaných studentů (*viz tab. 5*). Z deníkových záznamů vyplývají podstatné rozdíly mezi studenty vysokých a středních škol. Tyto dvě skupiny také zahrnují největší počet dotazovaných studentů. Denní režim vysokoškoláků (*obr. 14*) a s tím spojené rozložení aktivit je velmi nepravidelné a zpravidla závislé na typu studované vysoké školy či ročníku, ve kterém se právě nacházejí. Běžný všední den vysokoškolského studenta je složen ze studia (ve škole i mimo školu), přičemž pobyt ve škole není vymezen obvyklým počtem vyučovacích hodin (8:00 – 15:00) středoškolského studenta (*obr. 15*), kdy se ve škole vyskytuje téměř 80 % všech studentů. Projevuje se u nich také méně času, který mohou věnovat volnočasovým aktivitám, protože část jich většinou pracuje na brigádách. Opět se tu projevuje tzv. „ponocování“, což u středoškoláků není tolik typickým jevem.

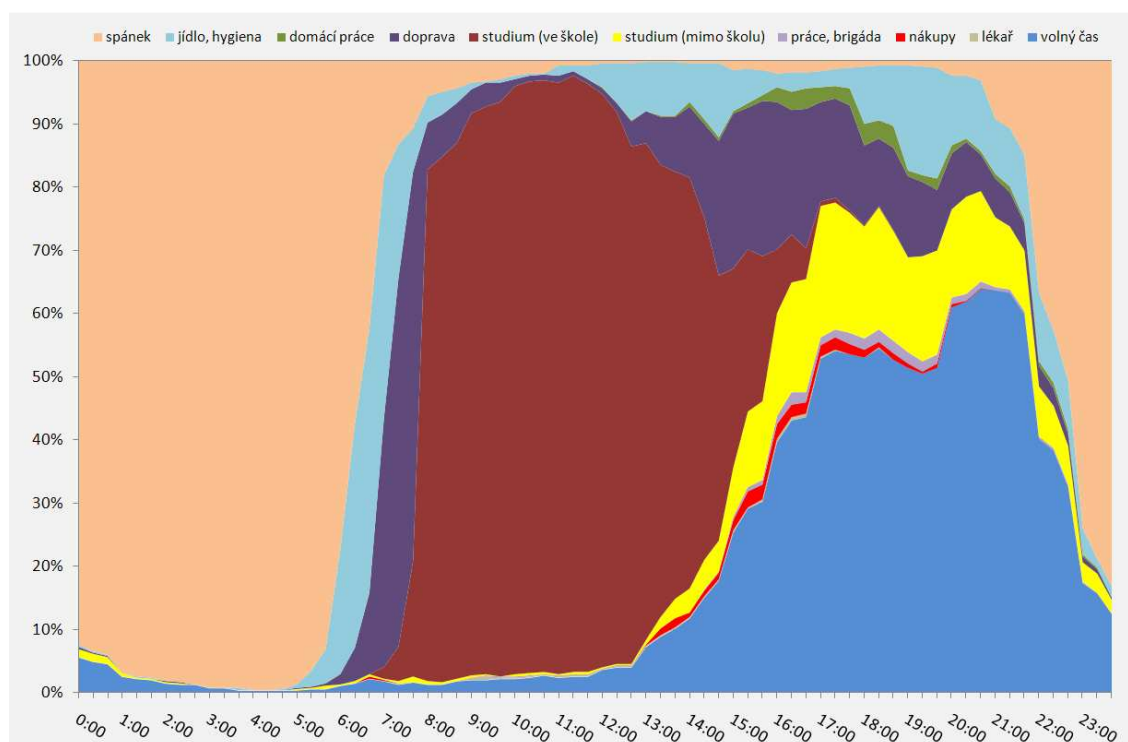
Obr. 14 – Režim denních aktivit studentů se středoškolským vzděláním s maturitou

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Středoškolští studenti mají pevnější denní režim (*obr. 15*), neboť školní výuka většinou bývá zahájena v 8 hodin ráno, což je patrné i na rozložení aktivit. V časovém intervalu od 6:30 do 8:00 dochází k hromadnému přesunu zpravidla veřejnou dopravou z místa bydliště do školy. Konec školního dne je závislý na jednotlivých školách a také ročnících, ve kterých se studenti nacházejí. Studium ve škole přechází plynule do studia mimo školu, tj. nejen na přípravu do školy, ale také na různé jazykové, výtvarné či hudební kroužky. Zbývá část dne je vyplněna převážně volnočasovými aktivitami a pravidelně kolem 18. hodiny také pomocí v domácnosti (příprava večeře, mytí nádobí).

Obr. 15 – Režim denních aktivit studentů se základním vzděláním

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Vše lze opět poměrně dobře dokumentovat v příložené *tab. 7*. Tato tabulka poskytuje ucelený přehled o celkovém průměrném čase, který věnují studenti v odlišných věkových skupinách a tedy i v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání jednotlivým denním i nedenním činnostem. Časové rozmezí, jež tito studenti věnují různorodým aktivitám, přesně odpovídá jejich věku. Například žáci základních škol mají téměř o hodinu více volného času než studenti vysokoškolští, ale také o více než hodinu déle věnují spánku. Výuka na základních školách zpravidla nepřesahuje průměrně šest hodin denně a spolu s přípravou do školy doma a dalšími vzdělávacími aktivitami mimo školu žáci tráví asi 7 hodin denně školními povinnostmi. S rostoucím

věkem postupně klesá délka spánku, zkracuje se doba volnočasových aktivit a naopak narůstá čas strávený ve škole a studiem mimo školu. Například studenti vysokých škol již tráví průměrně dvě hodiny denně na různých brigádách nebo jsou zaměstnáni na částečný úvazek.

Tab. 7 – Celkový průměrný čas aktivit vykonávaný studenty podle věku

studenti celkem			studenti ve věku 0-14 let		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
V	volný čas	4:50	V	volný čas	5:20
N	nákupy	0:10	N	nákupy	0:06
P	práce, brigáda	0:25	P	práce, brigáda	0:00
B	studium (mimo školu)	1:30	B	studium (mimo školu)	1:10
A	studium (ve škole)	6:00	A	studium (ve škole)	6:00
D	doprava	2:00	D	doprava	2:10
C	domácí práce	0:15	C	domácí práce	0:10
J	jídlo, hygiena	1:50	J	jídlo, hygiena	2:00
S	spánek	8:10	S	spánek	9:30
studenti ve věku 15-19 let			studenti ve věku 20-25 let		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
V	volný čas	4:50	V	volný čas	4:10
N	nákupy	0:11	N	nákupy	0:15
P	práce, brigáda	0:15	P	práce, brigáda	2:00
B	studium (mimo školu)	1:30	B	studium (mimo školu)	2:30
A	studium (ve škole)	6:30	A	studium (ve škole)	4:30
D	doprava	2:10	D	doprava	2:10
C	domácí práce	0:15	C	domácí práce	0:30
J	jídlo, hygiena	1:50	J	jídlo, hygiena	2:10
S	spánek	8:30	S	spánek	8:10

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

V *přílohách 2 a 3* jsou pro ilustraci uvedeny skupiny studentů s nejvyšším dosaženým vzděláním středoškolským bez maturity (vyučení) a vysokoškolsky vzdělaní (zpravidla jde o studenty navazujícího magisterského studia). V těchto případech jde o velmi malé vzorky populace a denní režim aktivit tak spíše představuje konkrétní, než typický studentův den.

Zajímavý pohled může představovat také náplň denních aktivit a pohyb v prostředí města v závislosti na pohlaví. Deníkové záznamy vyplnilo 277 chlapců a 348 dívek (*viz tab. 5*). Relativně stejně se vyvíjí den dívek i chlapců od ranního vstávání až po návrat ze školy. Odlišnosti se pak projevují zejména v dalších mimoškolních činnostech ve zbytku dne. Rozdíly vycházejí zejména z odlišného způsobu trávení

volného času, ale také z povinností, které dívky a chlapci mají. V případě dívek (*obr. 16*) je patrné větší zapojení do domácnosti a péči o ni. Z deníkových záznamů vyplývá, že se dívky většinou podílejí na přípravě večeře a běžné každodenní údržbě domácnosti (mytí nádobí, vysávání, apod.).

Tab. 8 – Celkový průměrný čas aktivit vykonávaný studenty podle pohlaví

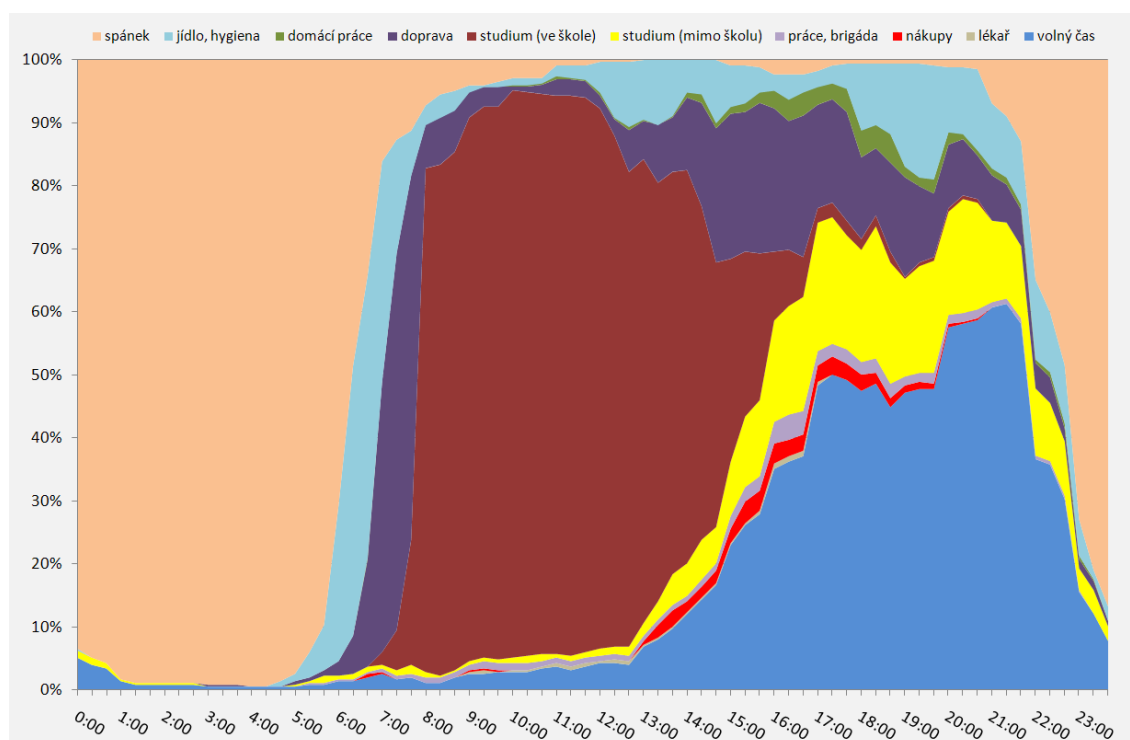
studenti - chlapci			studentky - dívky		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
<i>V</i>	<i>volný čas</i>	5:20	<i>V</i>	<i>volný čas</i>	4:20
<i>N</i>	<i>nákupy</i>	0:05	<i>N</i>	<i>nákupy</i>	0:15
<i>P</i>	<i>práce, brigáda</i>	0:25	<i>P</i>	<i>práce, brigáda</i>	0:25
<i>B</i>	<i>studium (mimo školu)</i>	1:15	<i>B</i>	<i>studium (mimo školu)</i>	1:40
<i>A</i>	<i>studium (ve škole)</i>	6:00	<i>A</i>	<i>studium (ve škole)</i>	6:00
<i>D</i>	<i>doprava</i>	2:30	<i>D</i>	<i>doprava</i>	2:10
<i>C</i>	<i>domácí práce</i>	0:10	<i>C</i>	<i>domácí práce</i>	0:20
<i>J</i>	<i>jídlo, hygiena</i>	1:40	<i>J</i>	<i>jídlo, hygiena</i>	2:10
<i>S</i>	<i>spánek</i>	8:20	<i>S</i>	<i>spánek</i>	8:00

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

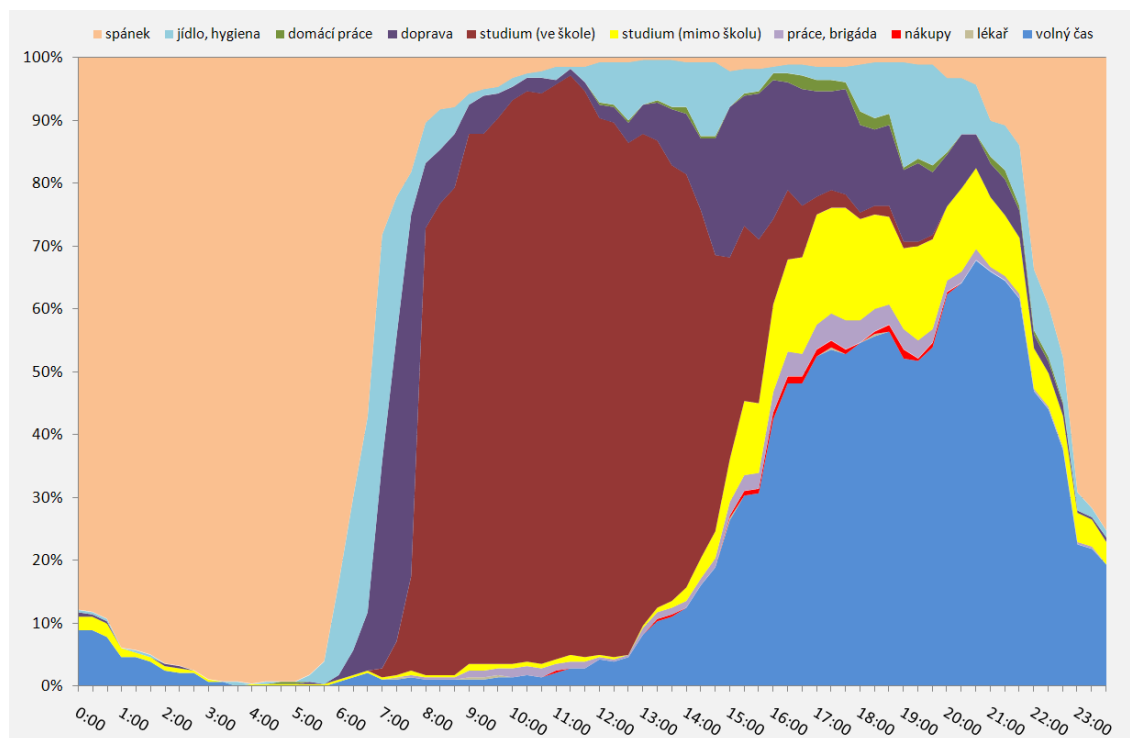
Podobně se dívky věnují více i nakupování, ať již jde o nákupy do domácnosti nebo nákupy jako způsob trávení volného času. Naopak chlapci (*obr. 17*) se sice nevěnují tolik domácím pracím, ale v odpoledních hodinách chodí na různé brigády a přivýdělků. Typickým příkladem je také vyšší svědomitost v případě studia doma a přípravy do školy u dívek a také delší čas strávený hygienou a osobními potřebami. Naopak chlapci více času tráví různými sportovními volnočasovými aktivitami či hraním počítačových her.

Celkové časy věnované jednotlivým aktivitám podle pohlaví studentů jsou uvedeny v *tab. 8*. Z uvedené tabulky vyplývá, že dívky věnují průměrně denně o deset minut více času nákupům a domácím pracím. Mají o hodinu méně volného času, přičemž tento časový úsek věnují navíc přípravě do školy (studium mimo školu) a také péči o svůj zevnějšek (v průměru o třicet minut déle než chlapci). Naopak chlapci tráví dopravou za různými aktivitami o dvacet minut déle. Jedná se především o dojíždění za různými sportovními činnostmi, o návštěvy kroužků a o další různorodé volnočasové aktivity.

Obr. 16 – Denní režim aktivit studentů podle pohlaví – dívky

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Obr. 17 – Denní režim aktivit studentů podle pohlaví – chlapci

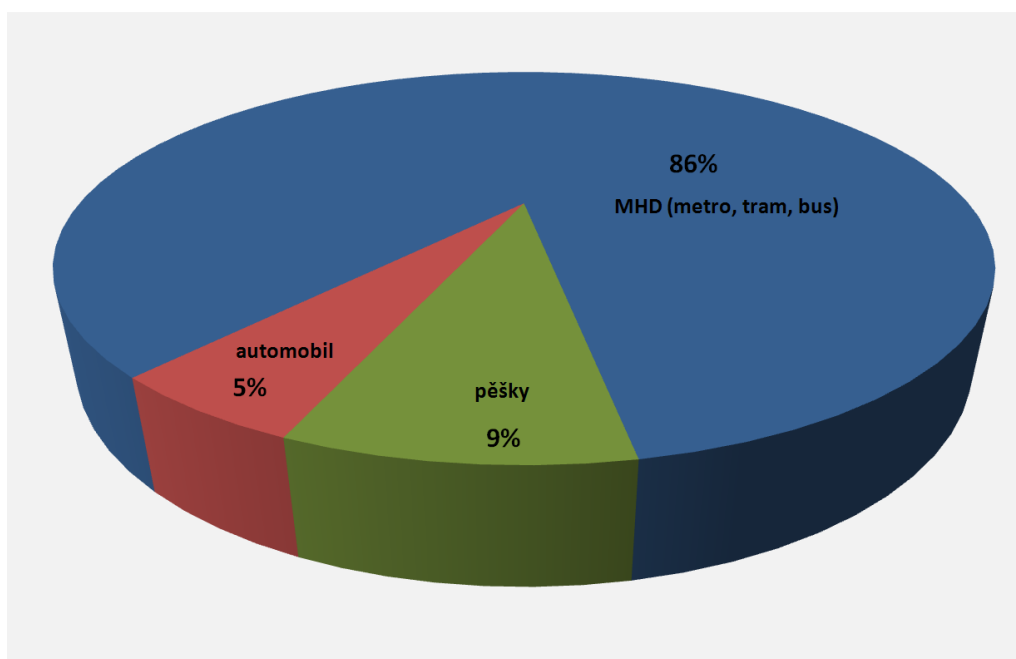
Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

4.4 Denní pohyb studentů podle způsobu dopravy a lokalit města

Denní režim studenta, především ve všední dny, je typický dojížděním. Nejedná se pouze o dojížděku do školy a zpět, ale studenti dojíždí i za různorodými volnočasovými a zájmovými aktivitami, které jsou realizovány na celém území města. Nejčastěji se studenti pohybují v prostředí města hromadnou dopravou (*obr. 18*), která představuje více než $\frac{3}{4}$ všech způsobů dopravy. Druhým nejrozšířenějším druhem dopravy je pohyb pěšky. Tento způsob nejčastěji využívají studenti bydlící v docházkové vzdálenosti od školy, naopak automobilem se dopravují do města ti, kteří bydlí v suburbánním zázemí a rodiče je ráno berou s sebou, když odjíždějí za prací do centra města. *Obr. 19* nám ukazuje hodnocení využívání jednotlivých druhů dopravy z hlediska jejich časového rozložení během dne.

Analýza způsobu dopravy vychází z poměrného zastoupení cest vykonávaných různými dopravními prostředky. Tento způsob hodnocení, na rozdíl od analýzy na základě času stráveného dopravou, vyplývá z faktu, že odlišné druhy dopravy jsou různě rychlé a jedinci je využívají k jiným účelům.

Obr. 18 – Zastoupení druhů dopravy používaných studenty při pohybu po městě

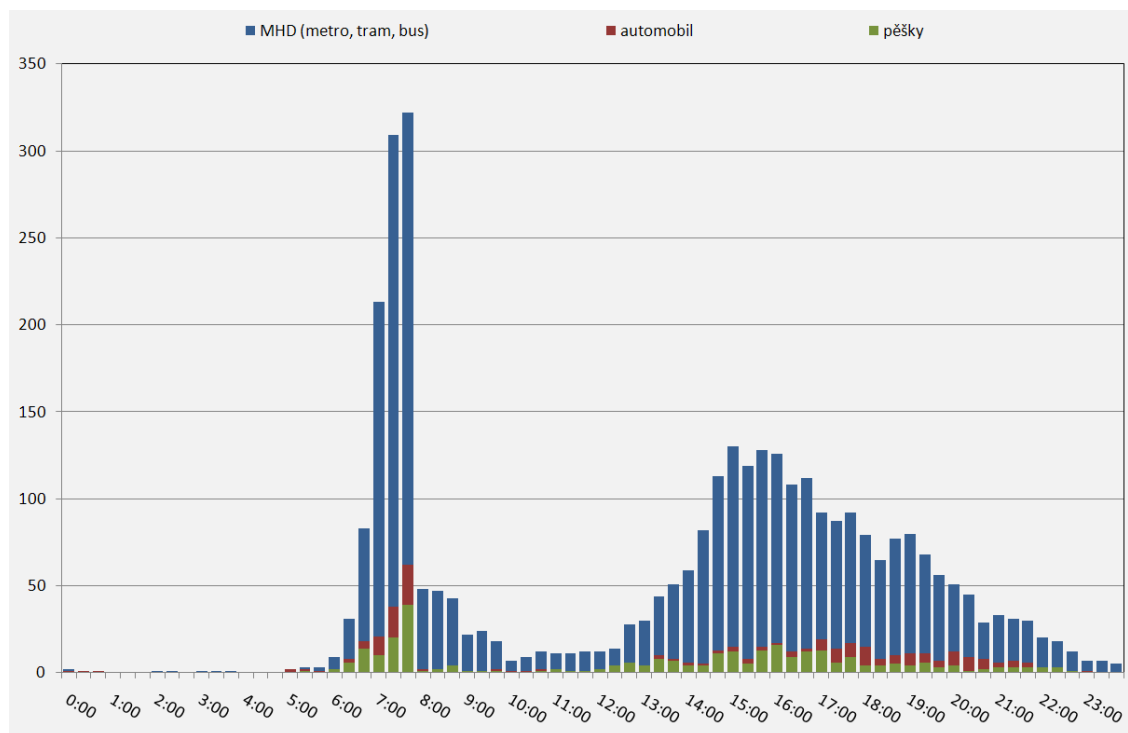

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Shrňeme-li si využití dopravních prostředků, tak nejvíce je během celého dne využívána městská hromadná doprava (tramvaj, metro, autobus). V brzkých ranních hodinách, mezi 5. a 6. hodinou ranní využívají studenti automobil, tj. svezou se s rodiči, kteří odjíždějí dříve do zaměstnání, aby nemuseli později, často velmi komplikovaně, ze zázemí dojíždět do městského centra. Další vlna dojížděky automobilem je kolem 10. hodiny dopolední. Opět to můžeme vysvětlit společnou cestou s jedním z rodičů, který začíná pracovat později. Podobně se tato situace opakuje v pozdních odpoledních hodinách, nejvíce od 18. do 21. hodiny. V tento čas se buď rodiče vrací ze zaměstnání, nebo přijíždějí vyzvednout děti z různých kroužků a dalších zájmových aktivit, které děti realizují v jiných částech města, než bydlí. Cesta hromadnou dopravou by byla v tuto dobu časově náročnější, a proto studenti využívají dopravu automobilem. Dopravu pěšky zpravidla využívají studenti základních škol, neboť ti většinou bydlí v docházkové vzdálenosti od školy. Tento jev se následně promítá do níže uvedeného grafu (*obr. 19*), kdy největší zastoupení uvedeného druhu dopravy je kolem 7. hodiny ranní a poté mezi 12. a 13. hodinou, tj. v časech, kdy studenti cestují do/ze školy. V odpoledních hodinách se zpravidla jedná o dojíždění za různými mimoškolními a volnočasovými aktivitami (sport, kultura, nákupy atp.).

Obr. 19 – Využívání jednotlivých druhů dopravy studenty během všedního dne

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Při každodenním pohybu se studenti nacházejí v odlišném čase v různých částech města. Z hlediska geografie sídel je město jeden funkčně integrovaný celek zajišťující všechny základní společenské funkce, kterými jsou bydlení, zaměstnání a služby (Novák 2004). Mezi jednotlivými částmi města existují výrazné rozdíly nejen mezi fyzickou, ale také sociální strukturou. Pro efektivnější hodnocení rozložení aktivit a pohybu jedince v prostředí města jsme jednotlivé zakódované městské části (*viz příloha 1*) zařadili do čtyř hlavních zón (městske centrum, vnitřní město, vnější město, městská periferie) použitých v článku Martina Ouředníčka a Ludka Sýkory (2002) v časopise Demografie.

Obr. 20 – Vnitřní členění hlavního města Prahy do zón

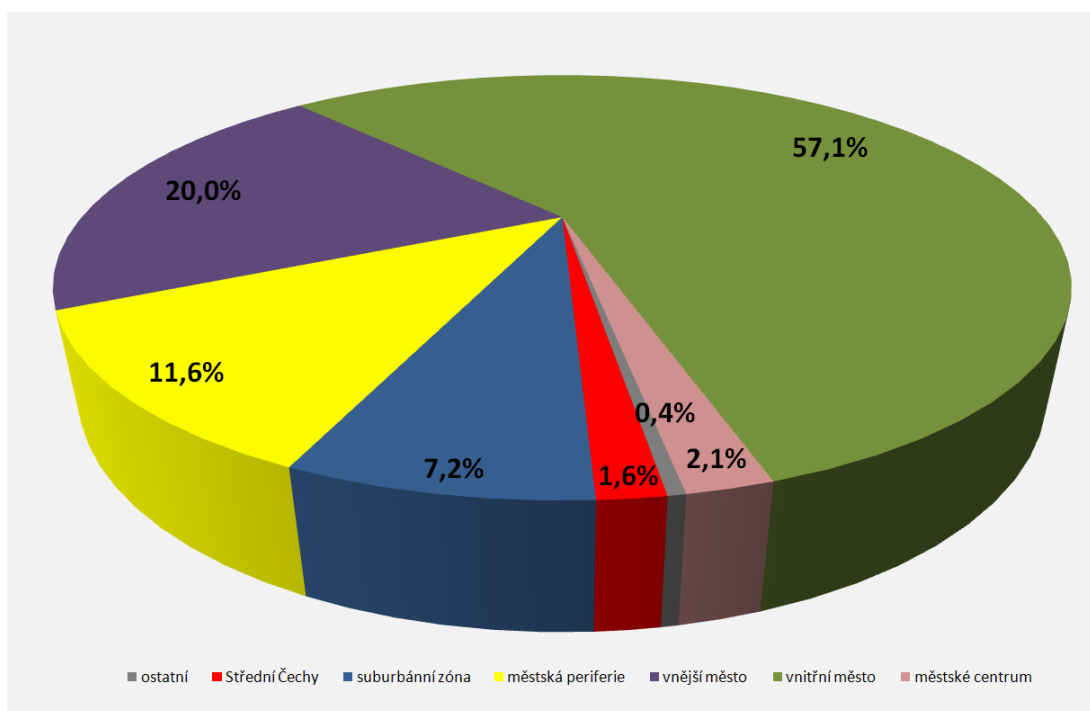

Zdroj: Novák, J. a kol. (2007)

Zařazení administrativního území hlavního města do zón můžeme vidět na **obr. 20**. K tomuto členění jsme ještě doplnili suburbánní zónu, jež je vymezena okresy Praha-západ a Praha-východ, dále byly samostatně vyděleny Střední Čechy definované zbývajících okresy Středočeského kraje a nakonec ostatní, tj. celé zbývajících území Česka. Střední Čechy byly spolu se suburbánním zázemím vyčleněny z ostatního území Česka vzhledem k velmi úzké a silné provázanosti těchto lokalit s hlavním městem

Prahou. Jak již bylo řečeno, studenti se v průběhu dne pohybují v odlišných částech města, kde vykonávají různorodé aktivity. Budeme-li sledovat celkové využívání jednotlivých částí města (*obr. 21*), tak nejvíce se studenti zdržují ve vnitřním městě, které představuje více než polovinu všech sledovaných lokalit. Dále se většina studentů pohybuje ve vnějším městě a na městské periferii. Tyto tři zóny dohromady tvoří téměř 90 % všech studovaných lokalit.

Obr. 21 – Podíly využívání jednotlivých zón města studenty

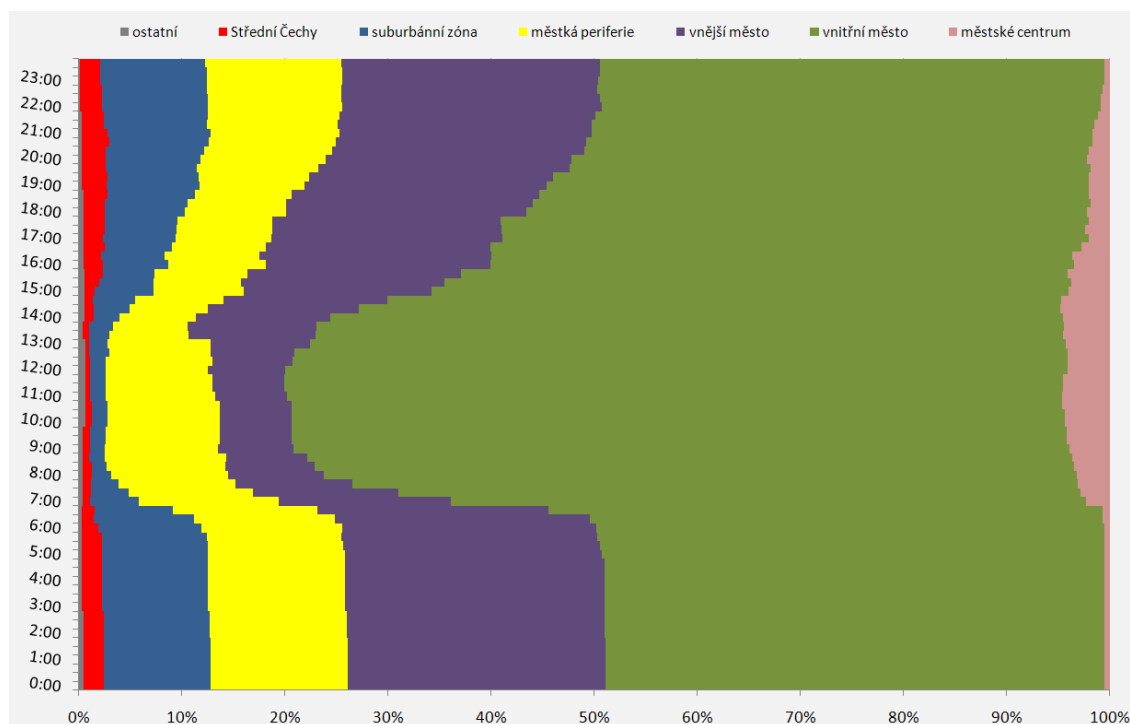

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Zajímavější je sledování využívání jednotlivých zón města studenty v průběhu dne (*obr. 22*). Výrazně se zde projevuje místo bydliště studentů a hlavně sídlo školy. Dvě sledované školy se nacházejí v městském centru. Jedná se o Gymnázium Botičská a Gymnázium Jindřišská. Nejvíce škol leží ve vnitřním městě – Gymnázium Ch. Dopplera na Smíchově, Gymnázium Na Pražačce na Žižkově, Gymnázium Voděradská ve Strašnicích a Gymnázium Litoměřická na Proseku. Poslední škola, Gymnázium Chodovická v Horních Počernicích, spadá do městské periferie. Budeme-li sledovat podíly jednotlivých městských zón v časovém intervalu 21:00 – 6:00, tak nám *obr. 18* velmi dobře poslouží k získání představy o zastoupení městských lokalit podle místa bydliště studentů. V tomto období se většina jedinců nachází v místě svého trvalého bydliště. Téměř polovina studentů bydlí ve vnitřním městě (cca 47 %), což odpovídá i

umístění většiny škol, které navštěvují. Dále je to vnější město s 24 % a vyšší podíl má také městská periferie, cca 15 %. Větší zastoupení by mělo také suburbánní zázemí, pokud bychom ho spojili se Středními Čechami. Dohromady tvoří přibližně 13 %. Zbylé lokality tvoří zanedbatelný podíl.

Obr. 22 – Využívání jednotlivých zón studenty během dne

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Naopak pokud bychom sledovali podíly městských zón v časovém intervalu mezi 8. hodinou ranní a 15. hodinou odpolední, tak zaznameneáme obrovský nárůst zastoupení vnitřního města až na 75 %. Zvýšení je patrné též v případě městského centra. U ostatních lokalit dochází k plynulému poklesu podílu v tomto období. Jak již bylo řečeno výše, ve vnitřním městě spolu s městským centrem je největší koncentrace sídel gymnázií, které se účastnili dotazníkového šetření (86,8%), a proto se zde vyskytuje i nejvíce studentů. Navíc většina mimoškolních aktivit, ať již jde o různé sportovní, kulturní či vzdělávací činnosti, je realizována buď v blízkosti školy, anebo v centrálních částech města, kde je relativně větší nabídka možností k trávení volnočasových aktivit. Podobně i různá brigádní činnost, návštěvy lékařů či nakupování je zpravidla situováno do vnitřního města a jeho nejužšího centra. Zbylé části dne, tj. období 7:00 – 8:00 a poté časový interval cca 15:00 – 20:00 odpovídá postupnému přesunu osob mezi jednotlivými městskými zónami. Ranní hodiny jsou typické

hromadným přesunem studentů z místa jejich bydliště do sídla školy. Odpolední hodiny charakterizují cesty ze školy přes různé další aktivity směrem domů (viz *obr. 22*).

4.5 Vymezení skupin studentů podle volnočasových aktivit

Uvedená podkapitola je zaměřena na vymezení skupin studentů v závislosti na převládajícím způsobu trávení volnočasových aktivit. Cílem bylo vytvoření určité typologie studentů s možností nahlédnout do způsobu životního stylu dnešních mladých lidí, tj. kde a jak tráví svůj volný čas, jakým aktivitám se věnují a čemu dávají přednost. Na základě celkové analýzy získaných dotazníků v rámci šetření na vybraných středních pražských školách můžeme studenty rozdělit do dvou základních skupin. Prvním typem je *student „domácí“*, který většinu mimoškolní části dne tráví v domácím prostředí a ven příliš často nechodí. Naopak druhý typ označujeme jako *student „cestovatel“*, jenž se neustále pohybuje mimo domov. Každý má ještě své dva podtypy.

Student „domácí“ se člení na *studenta „knihomola“* a *„kyber“ studenta*. Běžný den studenta „knihomola“ se skládá pouze z jedné hlavní činnosti, tj. studia. Dopoledne se jedná o výuku ve škole a celé odpoledne tráví zpravidla přípravou do školy nebo samostudiem. Naopak den „kyber“ studenta je složen z dopolední výuky ve škole a poté, co přijde domů, zasedne k počítači (surfování po internetu, hraní počítačových her atp.) a v podstatě se od něj odtrhne jen na večeri nebo sledování televize. Studenti „cestovatelé“ se dělí na *studenty „sportovce“* a *studenty „partáky“*. Studenti „sportovci“ jsou typičtí tím, že většinu svých mimoškolních aktivit mají zaměřenou na pohyb v jakékoliv formě. Zpravidla rovnou ze školy odjíždí na různé sportovní tréninky nebo většinu odpoledne tráví s kamarády na hřišti u domu. Naopak základem mimoškolní aktivity studentů „partáků“ je být s partou kamarádů a přátel, a to kdekoli. Nejčastěji se jen „poflakují“ v okolí svého bydliště nebo jedou do centra města, kde se s přáteli různým způsobem baví. Navštěvují koncerty, posedávají v hospodách, kavárnách nebo svůj volný čas tráví v obchodně-společenských centrech.

Zaměříme-li se na sledování těchto typů studentů podle jednotlivých demografických charakteristik, můžeme konstatovat, že typický student „knihomol“ je třináctiletá dívka nižšího gymnázia bydlící s rodiči v suburbánním zázemí hlavního města. Této dívce odpovídá přibližně stejně starý chlapec, zpravidla student nižšího

gymnázia, kterého můžeme zařadit do skupiny student „sportovec“. Velkou část volného odpoledne všedního dne mu zabere cestování mezi jednotlivými sportovními kroužky (nejčastěji fotbal, tenis a také golf). Bydlí s rodiči ve vnitřním městě. „Kyber“ studenta představuje také chlapec ve věku 16 až 18 let, který je studentem vyššího gymnázia a bydlí na městském sídlišti nebo v zázemí Prahy. Mezi studenty „parťáky“ se nejčastěji vyskytují dívky ve věku 15 až 17 let bydlící na městském sídlišti ne ve vnitřním městě, které jsou studentkami vyššího gymnázia. Většinu volného času tráví návštěvami společensko-nákupních center nebo posedáváním v kavárnách a čajovnách s kamarádkami. V následující tabulce (*tab. 9*) je jasně patrné rozložení denních i nedenních aktivit jednotlivých typů studentů (kódování a barevné rozlišení vychází z grafického znázornění rozložení aktivit na obrázcích v diplomové práci).

Tab. 9 Rozložení denních aktivit podle typů studentů

typ studenta/čas	0:00	1:00	2:00	3:00	4:00	5:00	6:00	7:00	8:00	9:00	10:00	11:00
"kyber" student	V V V	V V V	V V V	S S S	S S S	S S S	S S S	S J D	A A A	A A A	A A A	A A A
student "knihomol"	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	J A A	A A A	A A A	A A A
student "sportovec"	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S J J	J D D	A A A	A A A	A A A	A A A
student "parťák"	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	S S S	J J D	A A A	A A A	A A A	A A A
typ studenta/čas	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00
"kyber" student	A A A	A A A	A A A	A A A	A D V	V V V	V V V	J V V	V V V	V V V	V V V	V V V
student "knihomol"	A A A	A A A	A A A	A A A	A A A	A A A	B B B	B B B	D J J	B B B	B B B	B B B
student "sportovec"	A A A	A A D	J V V	V V B	D D D	V V V	V V D	J V V	V V V	V V V	J J B	S S S
student "parťák"	A A A	A A A	A D D	V V V	V V V	V D D	V V V	V V V	D D D	V V V	S S S	S S S

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Výstižným hodnocením vybraného dne jednotlivých druhů studentů je slovní popis. Podá nám poměrně dobrou informaci o způsobu trávení dne jednotlivými typy studentů. Jedná se o *tzv. „case studies“*, neboť v tomto případě je velmi složité generalizovat na obecnou úroveň všech studentů vybraného typu.

Den „kyber studenta“ začíná kolem 7. hodiny ranní, kdy vstává. Nasnídá se a poté odchází do školy. Vyučování dnes končí až po 16. hodině, poté odjíždí domů, kde zasedá ke svému počítači. Nejdříve surfuje po internetu (čte články, poslouchá hudbu, vyhledává informace), kolem 19. hodiny se navečeří a další zbytek večera tráví u počítačových her, chatováním s kamarády, mailováním, stahováním hudby nebo filmů.

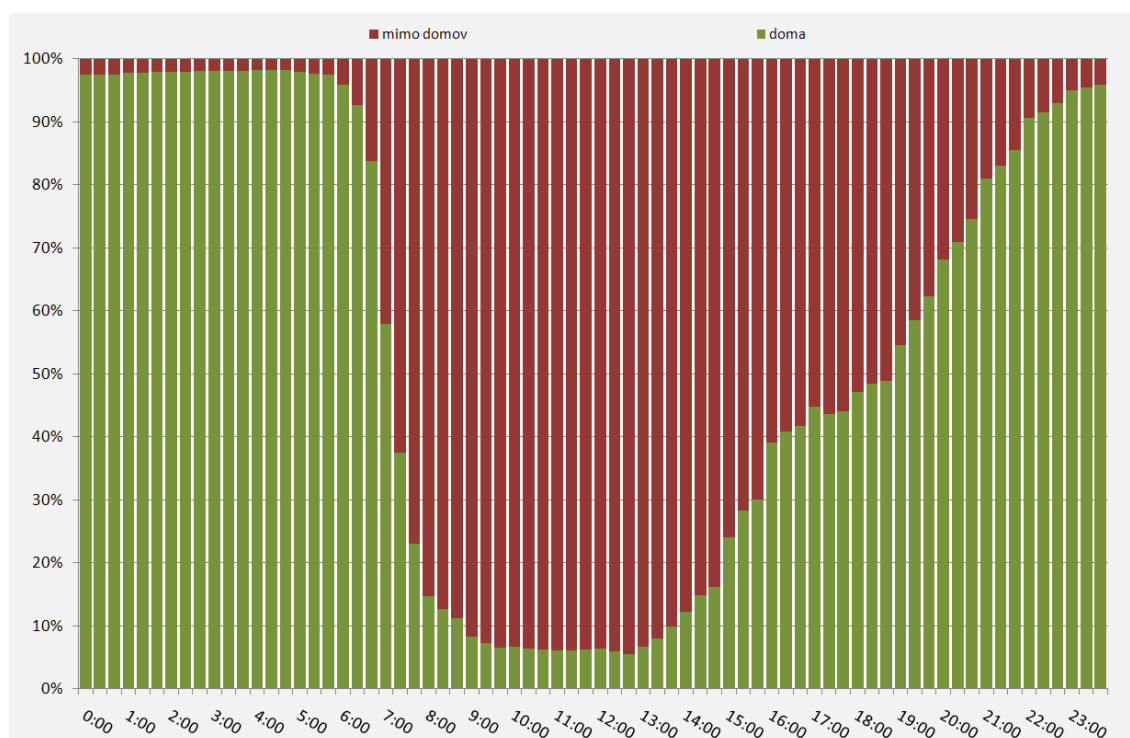
Den studenta „knihomola“ začíná v 8 hodin ráno. Nasnídá se a odchází do školy. Vzhledem k tomu, že ve škole má více volitelných předmětů, vyučování mu končí až před 18. hodinou. Poté jde ještě na hodinu cizího jazyka. Domů se dostává kolem 20. hodiny. Navečeří a umyje se, poté se věnuje přípravám do školy (zpracování domácích úkolů, přípravě na zkoušení a písemnou práci).

Den studenta „sportovce“ začíná po 6. hodině ranní. Po jídle a hygieně odjíždí do školy. Vyučování mu dnes končí před 14. hodinou. Jede domů, kde se naobědvá a jede na fotbalový trénink. Poté má ještě chvíli čas, tak píše domácí úkol. Dorazí domů a ihned odchází s kamarády ven na hřiště. Přijede domů, navečeří se a s otcem ještě vyrazí do bazénu na plavání. Vrací se domů po 21. hodině. Dá si druhou večeři, umyje se. Chvilku se podívá na učení a jde spát.

Student „parták“ vstává před sedmou hodinou. Nasnídá se, umyje a odchází do školy. Škola mu končí po 14. hodině. Odtud s přáteli odjíždí do centra města, kde se naobědvá. Poté jede s kamarádkou do obchodního centra, kde prochází obchody a vybírá dárky k Vánocům. Následně se vrací domů, kam dorazí kolem 20. hodiny. Sedí u počítače, surfuje na internetu a chatuje s přáteli. Kolem 22. hodiny jde spát.

4.6 Denní pohyb studentů podle místa aktivity, frekvence a kooperace

Následující podkapitola se věnuje hodnocení časoprostorové mobility studentů a rozložení aktivit během dne z pohledu místa, kde je aktivita realizována, poté podle frekvence, tj. jak často je činnost vykonávána a nakonec také na základě kooperace, resp. podle toho, s kým aktivitu studenti obvykle sdílejí. Každodenní aktivity můžeme rozdělit podle toho, kde je lze vykonávat. Existují činnosti realizovatelné doma, venku nebo nezávisle na prostředí. K typickým představitelům aktivit, které není možné dělat doma, patří studium ve škole, nakupování nebo volnočasové aktivity vázané na nějaké konkrétní prostředí. Naopak činnosti, které by byly zcela fixovány pouze na domácí prostředí, lze vymezit jen velmi těžko. V našem případě jsou jediným představitelem domácí práce. Ale například najíst se můžeme bez problémů v restauraci, přespat a vykoupat se lze např. u prarodičů či přátel.

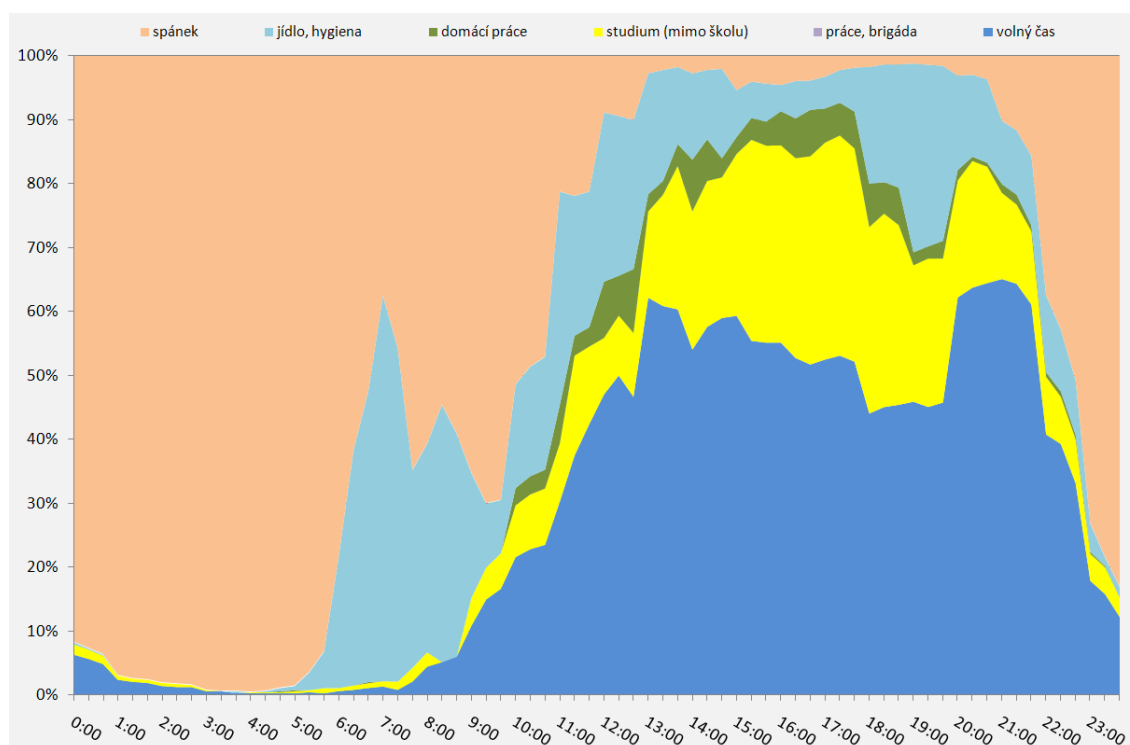
Obr. 23 – Podíl aktivit realizovaných studenty doma/mimo domov

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

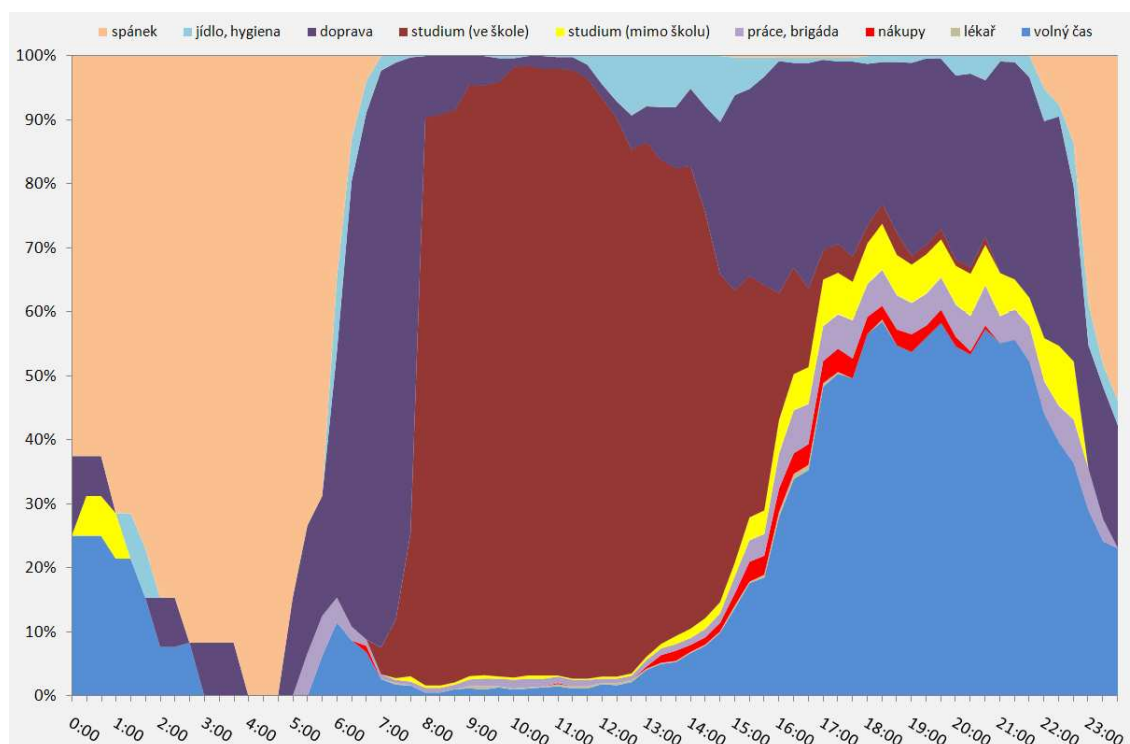
Na uvedeném grafu (*obr. 23*) je znázorněn podíl aktivit podle místa, kde jsou realizovány (*doma/mimo domov*) v průběhu všedního dne. Denní rytmus studenta je výrazně předurčen zejména pobytem ve škole během výuky probíhající zpravidla od 8:00 do 15:00 v závislosti na typu školy a studovaném ročníku. Na *obr. 23* je patrný především rychlý a hromadný přesun mezi 7. a 8. hodinou ranní z domova do školy, a naopak po skončení školního dne pozvolný návrat jednotlivých studentů zpět domů.

Zajímavější je hodnocení denního rozložení aktivit podle místa jejich realizace, jenž je patrné na *obr. 24* a *obr. 25*. Zde můžeme vysledovat převládající typy činností realizovaných v domácím prostředí či mimo domov. Jak již plyne z jejich charakteru, tak největší zastoupení doma (*obr. 24*) má spánek, jídlo a hygiena, domácí práce, volný čas a samozřejmě studium (mimo školu). Naopak v případě sledování rozložení aktivit vykonávaných mimo domov (*obr. 25*) zcela převládá studium (ve škole), doprava a částečně volný čas. Na rozdíl od rozložení aktivit v domácím prostředí se zde objevilo nakupování a brigádní práce, naopak vymizely domácí práce. Vyplývá to z charakteru těchto činností, neboť běžné denní nákupy lze jen velmi těžko realizovat z domova, i když s rozvojem internetových e-shopů, které jsou zaměřené i na zboží každodenní potřeby, by se situace do budoucna mohla výrazněji změnit.

Obr. 24 – Rozložení aktivit studentů během dne doma

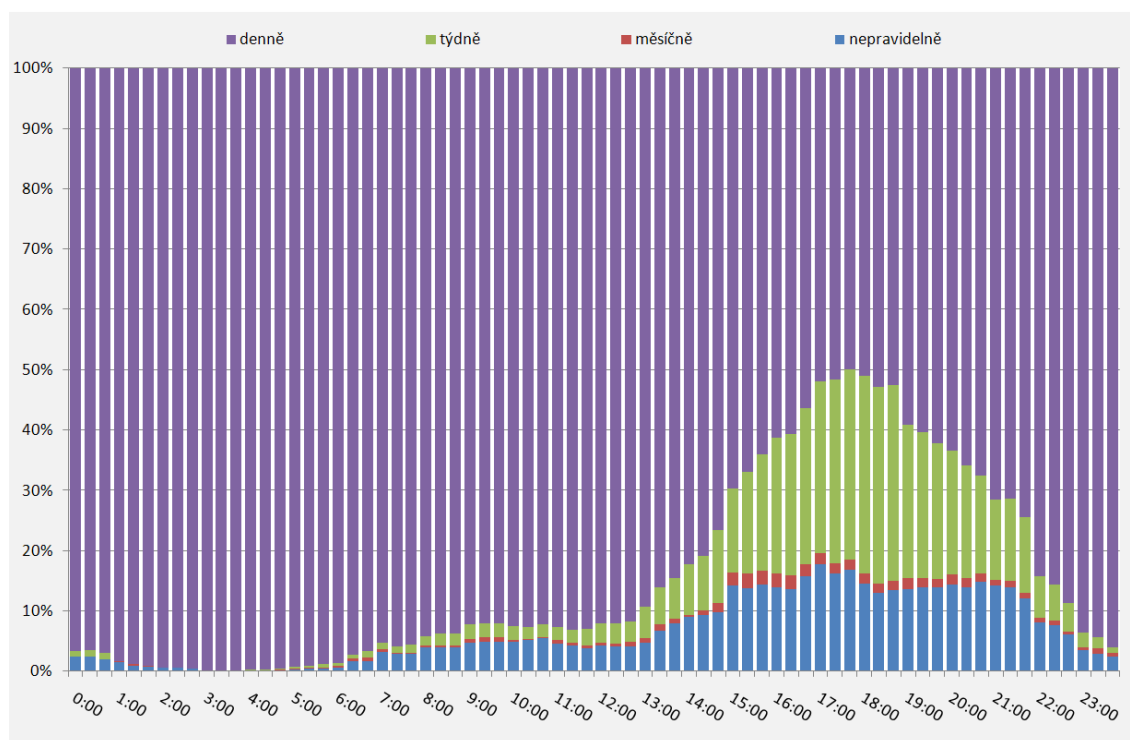
Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Obr. 25 – Rozložení aktivit studentů během dne mimo domov

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Součástí deníkových záznamů zachycujících rozložení každodenních aktivit během všedního dne byla také otázka na frekvenci („*Jak často aktivitu vykonáváte?*“) a také na kooperaci, resp. sdílení aktivity s někým („*Jste s někým?*“). Tyto informace jsou velmi cenné, především z pohledu dalšího provázanějšího výzkumu, protože nám poskytují údaje o četnosti jednotlivých aktivit během roku a také o vzájemné spolupráci s dalšími členy i nečleny domácnosti či rodiny. Frekvenci i kooperaci můžeme opět studovat ze dvou různých pohledů. Prvním je sledování podílu aktivit během dne podle frekvence či kooperace (viz *obr. 26 a obr. 27*). Pro hodnocení frekvence byly stanoveny v deníkovém záznamu čtyři základní kategorie (denně, týdně, měsíčně a nepravidelně). Studenti měli odpovědět „denně“, pokud aktivitu vykonávají více než 4x týdně vždy přibližně ve stejnou dobu, dále „týdně“ v případě, že aktivita je vykonávána 1x – 3x týdně přibližně ve stejnou dobu, „měsíčně“ je-li vykonávána 1x – 3x do měsíce a nakonec „nepravidelně“, pokud je aktivita výjimečná či není v jejím vykonávání žádná pravidelnost.

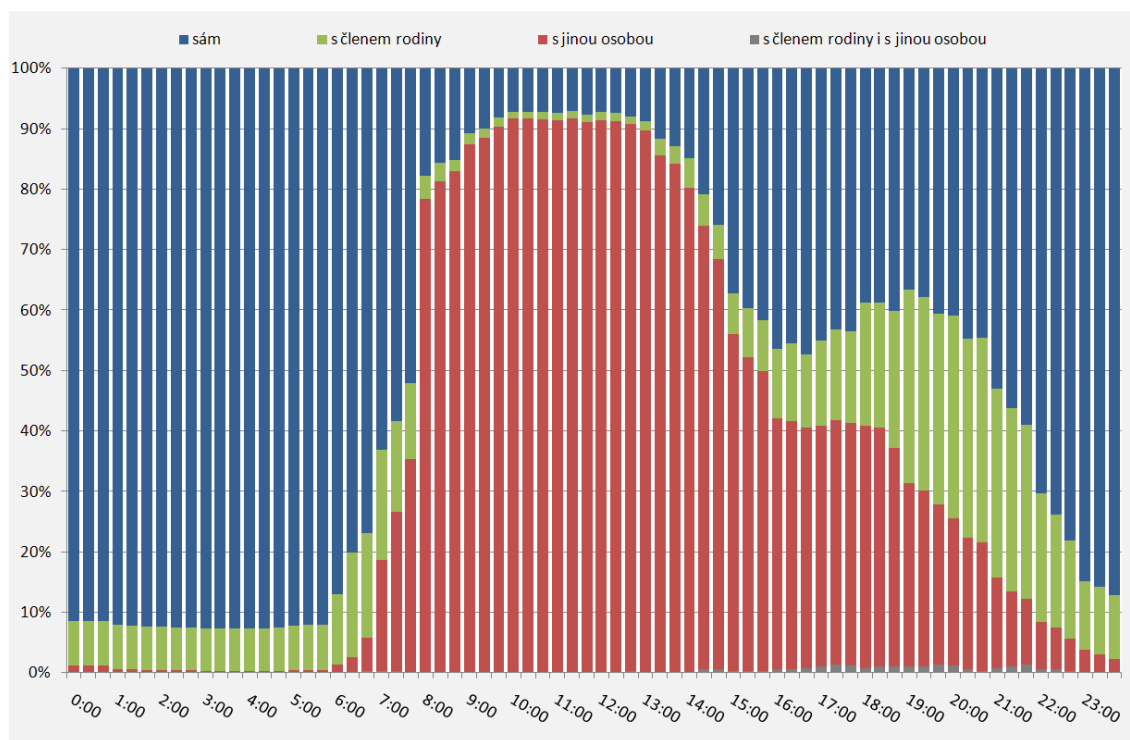
Obr. 26 – Rozložení aktivit podle frekvence během dne

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Jak je patrné z výše uvedeného grafu (*obr. 26*), tak naprostá většina aktivit je realizována denně. Dále nejčastěji studenti vykonávají aktivity týdně a poté nepravidelně. Budeme-li podrobněji studovat rozložení aktivit podle frekvence, tak jasně vidíme výrazný nárůst aktivit, které jsou realizovány týdně, měsíčně nebo nepravidelně, přibližně po 15. hodině odpolední. Odpovídá to především různým mimoškolním činnostem (koníčky, zájmové aktivity, kroužky atp.), jež mají obvykle pravidelný (týdenní, dekádní, měsíční) nebo nepravidelný režim. Tímto způsobem můžeme poměrně dobře rozdělit den na rutinní a nerutinní část. Rutinní část dne začíná přibližně kolem 22. hodiny večerní a končí kolem 14. – 15. hodiny odpolední. Tento úsek dne je složen z pravidelně se opakujících činností, které jsou pro většinu studentů stejné, tj. večerní hygiena, spánek, ranní hygiena, snídaneň, cesta do školy, školní výuka a cesta ze školy. Na rutinní část dne navazuje tzv. nerutinní, tj. období, jež studenti tráví odlišným způsobem. Zpravidla mají podobné aktivity, ale jejich sled a návaznost jsou často výrazně diferencovány. Do této části dne je zařazena především příprava do školy, případně další mimoškolní vzdělávací aktivity, dále volný čas (sport, kultura, kroužky, sledování TV, hry na PC atp.), ale také nákupy, brigády a další činnosti.

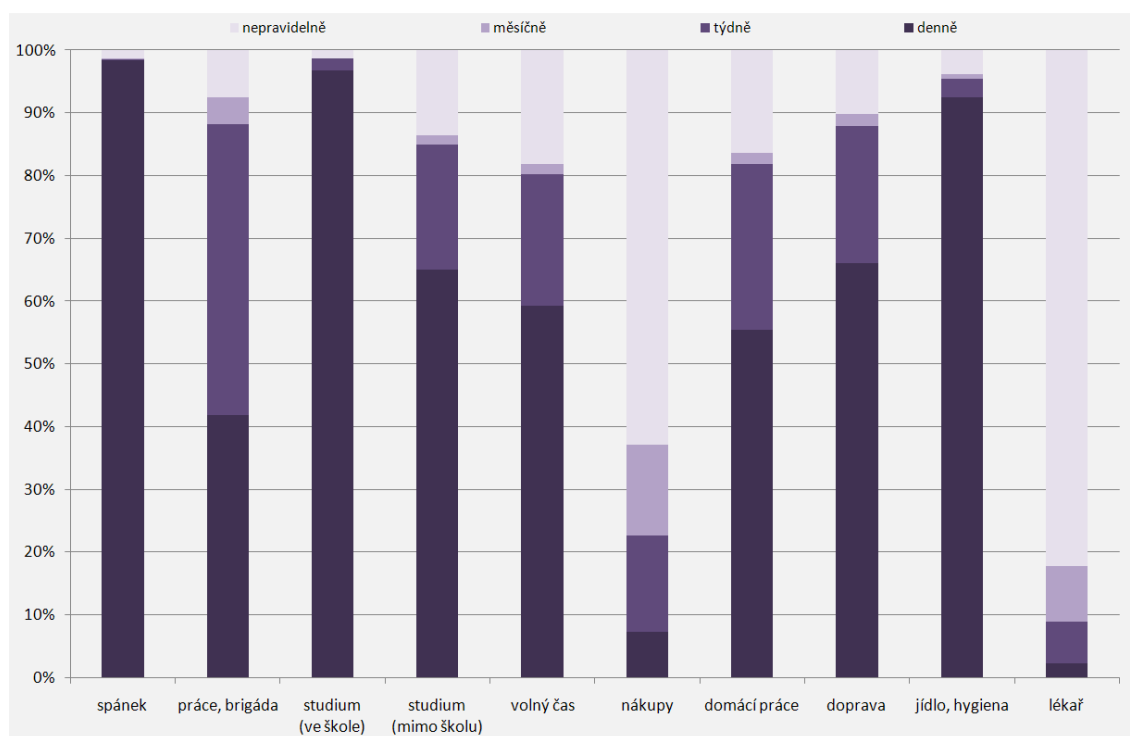
Obr. 27 – Rozložení aktivit podle kooperace během dne

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Pro hodnocení kooperace byly v deníkovém záznamu stanoveny tři základní kategorie (sám, s členem rodiny, s jinou osobou), které byly v průběhu zpracování dotazníků doplněny čtvrtou kategorií – s členem rodiny i s jinou osobou. Tato kategorie byla zvolena záměrně, neboť se v deníkových záznamech často objevovaly zaškrtnuté obě možnosti zároveň, tj. studenti určitou aktivitu vykonávali spolu s nějakým členem rodiny, ale i s další osobou. Studenti měli zaškrtnout možnost „s členem rodiny“ nebo „s jinou osobou“ pouze v případě, že se jich vykonávaná aktivita také týkala, tj. vykonávali tuto aktivitu společně nebo ve stejný čas na stejném místě. **Obr. 27** nám ukazuje rozložení aktivit podle toho, jestli je studenti vykonávají sami, nebo s někým dalším (členem rodiny, jinou osobou nebo oběma skupinami zároveň).

Obr. 28 – Frekvence aktivit studentů ve všední den

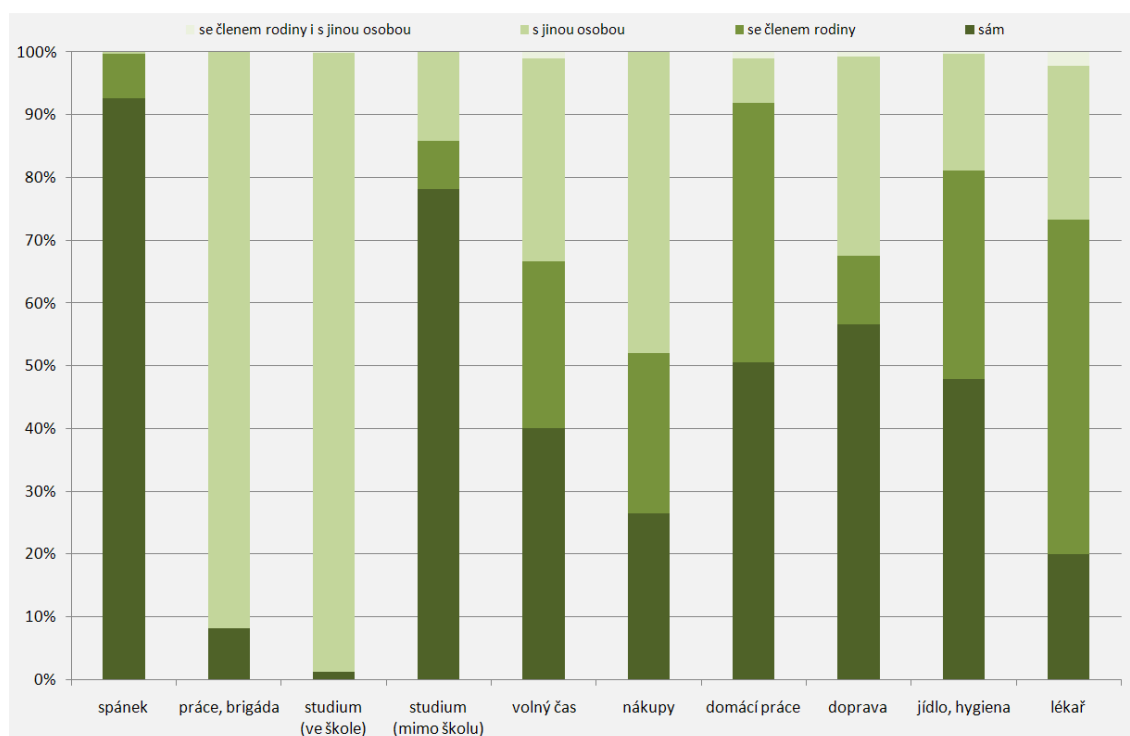

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Z uvedeného grafu (**obr. 27**) je jasně patrné klasické rozložení, kdy od pozdních večerních do brzkých ranních hodin vykonávají studenti aktivity zpravidla sami (spánek, hygiena, volný čas), naopak v období mezi 7. a 15. hodinou se studenti nacházejí ve škole, tedy „s jinými osobami“. Odpoledne, tj. mezi 16:00 – 22:00, dominují také aktivity realizované společně „s členem rodiny“. Patří sem např. příprava do školy, příprava a konzumace večeře, nakupování, sledování TV, povídání

s rodinou a podobné aktivity. Druhou možností je hodnocení frekvence či kooperace přímo v závislosti na jednotlivých aktivitách realizovaných studenty (*viz obr. 28 a obr. 29*). Tento způsob nám umožní sledování jednotlivých aktivit podle toho, jak často nebo s kým jsou vykonávány. Na *obr. 28* jsou analyzovány činnosti podle jejich frekvence. Mezi tradiční každodenní aktivity můžeme zařadit spánek, jídlo a hygienu a studium (ve škole) – ty jsou z více než 90 % realizovány denně. Mezi další činnosti, které jsou vykonávány více než 4x týdně patří studium (mimo školu), dojíždění (doprava), různé formy volného času, ale překvapivě také pomoc v domácnosti (domácí práce – více než 50 %). Pravidelněji (týdně či měsíčně) studenti docházejí např. na různé brigádní práce. Zcela nepravidelně se věnují nakupování a návštěvám lékaře – více než 60 %.

Obr. 29 – Kooperace při aktivitách studentů ve všední den

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Na *obr. 29* je studována kooperace při jednotlivých aktivitách, tj. s kým jsou určité činnosti vykonávány. Projevuje se zde jasné rozdělení podle charakteru jednotlivých aktivit. Studenti nejčastěji sami spí, studují (mimo školu), cestují dopravními prostředky a podílí se na domácích pracích (více než 50 %). Ve škole a brigádách jsou nejčastěji s dalšími jinými osobami (spolužáci, kamarádi, spolupracovníci), podobně i na nákupy chodí často se svými přáteli. Podíváme-li se na

ostatní aktivity, volný čas tráví přibližně stejně sami, se členem rodiny či s jinou osobou. Tato činnost je velmi variabilní, jelikož zahrnuje celou řadu různorodých aktivit, které se vždy odehrávají v jiných lokalitách a za účasti jiných osob. Volný čas v sobě zahrnuje např. sledování TV (nejčastěji se členy rodiny), četbu či práci na PC (obvykle sami), sport, kulturu (nejvíce s jinou osobou nebo členy rodiny).

4.7 Analýza denního pohybu studentů podle jednotlivých škol

Uvedená podkapitola se věnuje analýze denních pohybů a rozložení aktivit studentů podle jednotlivých škol, které se zúčastnili dotazníkového šetření. Odlišná poloha škol v rámci hlavního města ovlivňuje časoprostorový pohyb a denní režim i studentů, kteří školu navštěvují. Sledujeme nejen rozložení jednotlivých činností, jež studenti během dne vykonávají, ale i místa, kde se v určitý čas nacházejí. Podobně lze studovat i různé třídy v rámci jedné školy, které mohou podat informaci o tom, jak se mění denní režim studenta dle jednotlivých ročníků školy. Podkapitola je zaměřena pouze na středoškolské studenty. Pozornost je věnována také srovnání, kolik času studenti konkrétních škol věnují studiu (mimo školu) a volnému času v rámci všedního dne. Jak již bylo zmíněno, šetření se zúčastnilo sedm pražských gymnázií. Zastoupení studentů z uvedených škol bylo ale značně odlišné. Nejvíce studentů se na vyplňování dotazníků podílelo na Gymnáziu Voděradská (27,4 %), dále pak na Gymnáziu Litoměřická, Gymnáziu Jindřišská a Gymnáziu Botičská (více než 15 %). V ostatních školách se na šetření podílelo méně než 10 % studentů z celkového počtu těch, kteří se podíleli na vyplňování deníkových záznamů (*viz tab. 6*).

Tab. 10 – Podíl studentů účastnících se dotazníkového šetření podle škol

podíl studentů účastnících se dotazníkového šetření dle škol						
Gymnázium Botičská	Gymnázium Chodovická	Gymnázium Ch. Dopplera	Gymnázium Jindřišská	Gymnázium Litoměřická	Gymnázium Na Pražačce	Gymnázium Voděradská
15,0	7,3	6,5	17,4	17,8	8,6	27,4

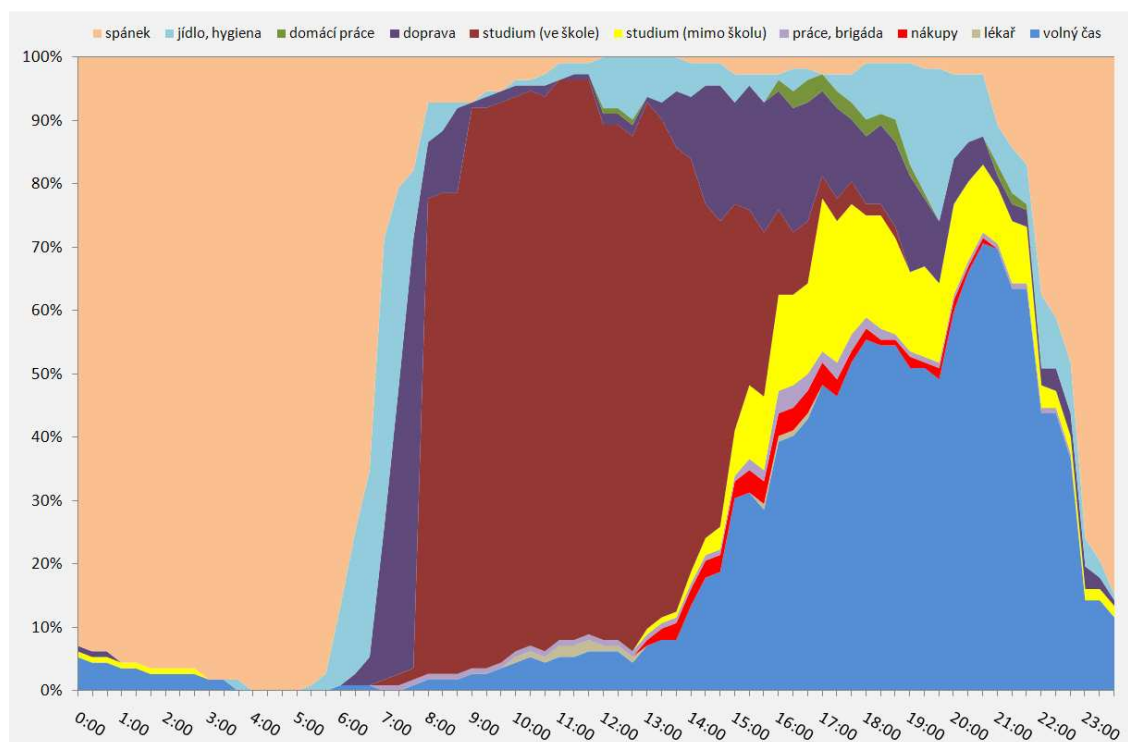
Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Předpokladem je, že na diferenciaci rozložení denních aktivit studentů mezi jednotlivými gymnázii má vliv celá řada faktorů, např. poloha školy v rámci města,

zastoupení studentů podle ročníků podílejících se na šetření a od toho se odvíjející věk. Určitou úlohu by mělo hrát i zastoupení mimopražských studentů na školách, neboť jak vyplývá z výše uvedených výsledků práce, tak časoprostorová mobilita těchto studentů je v mnoha směrech výrazně omezena. Podíl mimopražských studentů na uvedených gymnáziích můžeme sledovat v **tab. 3**. Největší zastoupení mimopražských studentů, tj. více než 10 %, má Gymnázium Jindřišská (13,8 %), Botičská (18,1 %), Zborovská/Ch. Dopplera (14,6 %) a hlavně Gymnázium Chodovická (23,9 %).

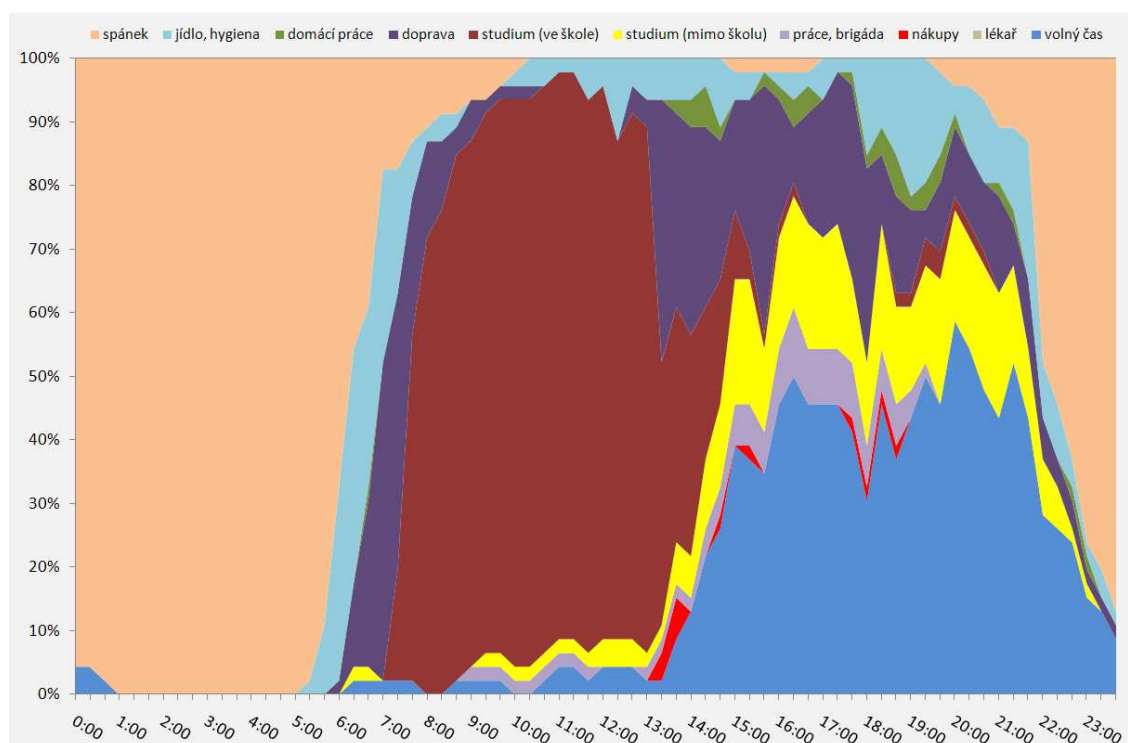
Na základě studia časoprostorové mobility podle jednotlivých škol ovšem nelze vysledovat výraznější odlišnosti v každodenním režimu jejich studentů. Vyskytují se odlišnosti v souvislosti s časem ukončení školního dne, který dále předurčuje vývoj následných mimoškolních činností. Souvisí to především s věkovým zastoupením studentů podle škol. Příkladem může být srovnání Gymnázia Litoměřická a Chodovická. V prvním případě (*viz obr. 30*) se na vyplňování deníkových záznamů podíleli studenti navštěvující vyšší ročníky gymnázia, což se odrazilo zejména v délce, kterou tráví studiem (ve škole), postupně přecházejícího přes studium (mimo školu), až po trávení volnočasových aktivit v pozdních večerních hodinách.

Obr. 30 – Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Litoměřická

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Obr. 31 – Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Chodovická

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

Naopak v druhém případě (*viz obr. 31*) se jednalo o studenty z nižších ročníků gymnázia, kde výuka končí poměrně brzy, tj. přibližně mezi 13. a 14. hodinou odpolední. Následně se studenti věnují přibližně ve stejném poměru jak volnočasovým činnostem, tak dalšímu studiu (mimo školu). Podobně bychom mohli porovnávat a analyzovat i ostatní školy. Celkovou představu o průměrném čase věnovaném jednotlivým aktivitám studenty podle sledovaných gymnázií můžeme vidět v *tab. 11*. Zde je patrný především výrazně vyšší čas strávený dopravou a nižší zastoupení volnočasových aktivit během všedního dne studentů Gymnázia Chodovická. Jak již bylo řečeno, je to způsobeno především horší dopravní dostupností a vyšším podílem studentů dojíždějících z okolní suburbánní zóny.

V *přílohách 4, 5, 6, 7, 8* je znázorněno rozložení denních aktivit studentů ostatních gymnázií. Z celkového pohledu neexistují výrazné rozdíly ve způsobu trávení času v prostředí města mezi studenty jednotlivých sledovaných gymnázií. Obdobně jsme sledovali i podíl aktivit podle toho, kde jsou realizovány (*doma/mimo domov*) v porovnání mezi školami. Jak již bylo řečeno, denní rytmus studenta je výrazně předurčen délkou školního dne, tj. časovým úsekem, který musí strávit výukou ve škole. Další navazující aktivity, jež jsou vykonávány doma nebo mimo domov se většinou

odvívá od vzdálenosti sídla školy a místa bydliště. Studenti bydlící dále od školy, tj. nejen mimo území Prahy, ale i v jiných pražských čtvrtích, se snaží chovat „ekonomicky“. Plánují si většinu svých mimoškolních aktivit tak, aby nemuseli neustále cestovat mezi domovem a místy realizace ostatních činností. Mezi studovanými školami nelze tedy vysledovat určitý trend nebo výrazný rozdíl. Pro ilustraci jsou jednotlivé grafy uvádějící podíl aktivit realizovaných studenty doma/mimo domov podle konkrétních škol zobrazeny v *Přílohách 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15*.

Tab. 11 - Celkový průměrný čas aktivity vykonávaný studenty podle školy

studenti Gymnázia Litoměřická			studenti Gymnázia Chodovická		
kód aktivity	název aktivity	čas	kód aktivity	název aktivity	čas
V	volný čas	5:10	V	volný čas	4:30
N	nákupy	0:20	N	nákupy	0:10
P	práce, brigáda	0:20	P	práce, brigáda	0:45
B	studium (mimo školu)	1:10	B	studium (mimo školu)	1:50
A	studium (ve škole)	6:00	A	studium (ve škole)	5:40
D	doprava	2:10	D	doprava	2:50
C	domácí práce	0:10	C	domácí práce	0:20
J	jídlo, hygiena	1:45	J	jídlo, hygiena	2:00
S	spánek	8:50	S	spánek	8:30

Zdroj: vlastní výpočty z dotazníkového šetření

ZÁVĚR

V průběhu hodnocení se pokusíme zodpovědět hlavní i doplňující otázky položené v úvodní části diplomové práce. Hlavním motivem práce bylo studium rozdílů v denním pohybu studentů v závislosti na poloze bydliště a školy. Myšlenka vycházela z předpokladu výrazně diferencovaného místa bydliště studentů vybraných pražských středních škol a od toho se odvíjející odlišné trajektorie denního pohybu a rozložení každodenních aktivit studentů. V následující části zodpovíme první výzkumnou otázku:

„Existují rozdíly v pohybech studentů v závislosti na poloze školy a bydliště?“

Diplomová práce potvrdila výše uvedenou otázku, tj. existují významné rozdíly mezi studenty v závislosti na poloze bydliště a školy. Na počátku práce jsme studenty pro větší efektivitu analýzy rozdělili do tří skupin podle místa bydliště. První skupinu tvořili studenti s trvalým pobytem ve stejné městské čtvrti jako sídlo školy. Druhá skupina byla složena ze studentů, kteří mají trvalé bydliště na území Prahy, ale v jiných čtvrtích, než je umístěna škola. Do poslední skupiny jsme zařadili ty, kteří bydlí mimo území hlavního města, tj. především v suburbánním zázemí a dalších obcích Středočeského kraje. Nejvíce se od sebe odlišuje první a poslední skupina studentů. Rozdíly můžeme sledovat nejen v celkovém rozložení aktivit, ale i v zastoupení těchto aktivit v průběhu dne. Základem odlišného denního rytmu studenta bydlícího v suburbiiu je tzv. uvíznutí v dopravě. Každodenní život studenta je typický dojížděním. Studenti dojíždí nejen do školy, ale i za dalšími mimoškolními a volnočasovými aktivitami, které realizují v různých částech města. Docházení do výuky jazyků, hry na hudební nástroj, návštěva kina, restaurace nebo dojíždění na sportovní trénink v odlišných částech města s sebou přináší velké množství času stráveného v dopravě. Studenti jsou z hlediska možných způsobů dopravy silně omezeni. Zpravidla mohou samostatně využívat

hromadnou dopravu. Proto cestování představuje pro studenty bydlící v zázemí hlavního města z hlediska časové náročnosti největší překážku v možnostech trávení času v prostředí města. Den takového studenta začíná o hodinu dříve než u ostatních a denní režim musí přizpůsobit jízdnímu řádu veřejné dopravy z/do místa bydliště. Problémy nastávají i ve večerních hodinách, když chtějí např. posedět s přáteli v hospodě, zajít do kina, klubu nebo mají večer nějaký zájmový kroužek. Musejí spoléhat na rodiče, kteří pro ně přijedou a odvezou je domů do suburbia. Naopak studenti, kteří bydlí v Praze, mají z hlediska dopravy mnohem lepší situaci, která jim velmi usnadňuje přesuny mezi jednotlivými částmi města, kde realizují své aktivity. Poměrně výstižně hodnotí rozdíly v denním rytmu slovní popis všedního dne studenta ze zázemí města a studenta žijícího v blízkosti školy (*viz str. 33 a 34*).

Druhá hlavní otázka se zaměřila na celkový způsob trávení času v prostředí města, který se mění v závislosti na řadě charakteristik, např. pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání.

„Kde a jak současní středoškolští studenti tráví svůj čas v prostředí města?“

V této části se pokusíme odpovědět i na ostatní dílčí otázky, které se úzce váží k výše uvedené, např. jestli studenti tráví více času ve veřejných prostorech nebo v soukromí, jaký způsob dopravy využívají nejvíce nebo jestli existují rozdíly v denním pohybu studentů mezi jednotlivými školami, které se účastnili dotazníkového šetření.

Odpověď na otázku, kde a jak studenti tráví čas v prostředí města, by měla poskytnout základní rámec pro typologii studentů vycházející především ze způsobu trávení volnočasových aktivit v prostředí města. Jak již bylo řečeno, rozložení denních aktivit studentů se mění s ohledem na demografické charakteristiky (věk, pohlaví), ale také socioekonomické charakteristiky (vzdělání, sociální status, ekonomická aktivita). V obecné rovině můžeme říci, že jsou studenti s rostoucím věkem a s ním spojeným nejvyšším dosaženým vzděláním mobilnější a jejich denní rytmus je mnohem variabilnější. Čím jsou studenti starší, tím více mají možností. Mohou si začít přivydělávat na různých brigádách nebo trávit více času s přáteli při různých činnostech. Když pracují, tak mají lepší finanční možnosti a více příležitostí k různorodým aktivitám, např. navštěvují s přáteli rozličné akce (koncerty, oslavy, hospody) nebo s kamarády či rodinou chodí trávit volný čas do obchodně-společenských center, kterých je v centru Prahy i na okrajích velké množství. Tradičně se liší činnosti studentů

podle pohlaví. Dívky podle analýzy více času věnují nejen studiu mimo školu (přípravy do školy, různé vzdělávací kurzy a kroužky), ale pomáhají také v domácnosti a tráví volný čas s kamarádkami na nákupech. Naopak chlapci buď tráví čas sportem (nejčastěji fotbal, tenis a golf), hraním her na počítači nebo jsou s partou kamarádů. Dnešní mladí lidé mají běžný všední den vyplněný celou řadou různorodých aktivit a většinu dne tráví mimo domov. Budeme-li konkrétně sledovat lokality, kde se studenti nejčastěji nacházejí, tak zcela převládá vnitřní město spolu s nejužším městským centrem. Zde studenti tráví nejvíce času a věnují se tady největšímu počtu činností.

Na základě analýzy volnočasových aktivit můžeme rozdělit studenty do dvou základních skupin: *student „domácí“* a *student „cestovatel“*. Student „domácí“ se člení na *studenta „knihomola“* a *„kyber“ studenta*. Studenti „cestovatelé“ se dělí na *studenty „sportovce“* a *studenty „partáky“*. Při hledání odpovědi na otázku, zda existují rozdíly v denním pohybu studentů mezi jednotlivými školami podílejícími se na dotazníkovém šetření, jsme zjistili, že nelze vysledovat výraznější odlišnosti v každodenním režimu jejich studentů, neboť diferenciaci se odvíjí od charakteristik samotných studentů, kteří jsou ve sledovaných školách velmi podobní.

Z praktického hlediska je diplomová práce základem pro další a mnohem rozsáhlejší výzkumy časoprostorové mobility studentů. Takto získané poznatky by mohly pomoci odstranit nedostatky a problémy související s pohybem studentů v prostředí města a pomohly by vyřešit otázku možností pro trávení času studentů v městském prostoru. Z hlediska dopravy jde především o vylepšení stávajícího systému veřejné hromadné dopravy a případné možnosti snížit čas strávený studenty při dojíždění do školy, zvláště pak ze zázemí hlavního města. Z hlediska trávení mimoškolních aktivit by práce mohla posloužit k zvýšení povědomí o způsobu trávení volného času v různých lokalitách města podle různých věkových skupin, pohlaví, ale i nejvyššího dosaženého vzdělání. Veřejné i soukromé sféře by výstupy diplomové práce mohly posloužit k zamyšlení nad systémem poskytování různých mimoškolních aktivit (kurzy, zájmové kroužky, sportovní aktivity), případně jejich změně v okolí bydliště studentů nebo sídla školy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CLOKE, P., PHILO, C. & SADLER, D. (1991): Approaching Human Geography: An Introduction to Contemporary Theoretical Debates, Chapman, London, 240 s.

COLBY, C. C. (1933): Centrifugal and Centripetal Forces in Urban Geography. *Annals of the Association of American Geographers* 23, č. 1, str. 1 - 20

DIJST, M. (1999): Action space as a planing concept in spatial planning. *Netherlands Journal of Housing and Built Environment* 14, č. 2, str. 163 - 182

DOLEŽALOVÁ, G., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Životní styl obyvatelstva v suburbánní zóně Prahy. In: Ouředníček, M. (ed.): *Sociální geografie Pražského městského regionu*, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, str. 143 - 159

DRBOHLAV, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva. *Geografie – Sborník ČGS* 104, č. 2, str. 73 - 86

ELLEGÅRD, K. (1999): A time-geographical approach to the study of everyday life of individuals – a challenge of complexity. *GeoJournal* 48, č. 3, str. 167 - 175

ELLEGÅRD, K., PATER, B. (1999): Introduction: The complex tapestry of everyday life. *GeoJournal* 48, č. 3, str. 149 – 153

FOLEY, D. (1954): Urban Daytime Population: A Field for Demographic-Ecological Analysis. *Social Forces* 32, č. 4, s. 323-330

GATENBY, R. (2003): Comparison of time use data form pre-coded diaries and fully-written diaries. Office of National Statistic, London, UK

GIDDENS, A. (1984): The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. Cambridge, Polity Press, 402 s.

GOLLEDGE, R. G., STIMSON, R. J. (1997): Spatial Behaviour: A Geographic Perspective, The Guildford Press, New York, 620 s.

HARVEY, A. S. (1997): From activities to activity petting: Behaviour in context. In: Ettema, D. F., Timmermans, H. J. P. (eds.): Activity-based approaches to travel analysis. New York, Elsevier Science

HÄGERSTRAND, T. (1970): What about People in Regional Science? Papers of the Regional Science Association 24, str. 7 - 21

HÄGERSTRAND, T. (1975): Space, Time and Human Condition. In: Karlquist, A. (ed.): Dynamic Allocation of Urban Space, str. 3 - 14

HÄGERSTRAND, T. (1987): Human Interaction and Spatial Mobility: Retrospect and Prospekt. In: Nijkamp, P., Reichman, S. eds.: Transportation Planning in a Changing World. London. Gower, str. 11 - 28.

IRA, V. (1989): Niektoré otázky časovo-priestorových výskumov v sociálnej geografii. In: Bezák, A. (ed.): Nové trendy v geografii, SGS, Bratislava, str. 39 - 42

IRA, V. (2000): Vnútromestský pohyb človeka v čase a priestore (na príklade Bratislavy). In: Matlovič, R. (ed.): Urbánny vývoj na rozhraní milénií, Urbánne a krajinné štúdie 3, str. 167 - 173

IRA, V. (2001): Geografia času: prístup, základné koncepty a aplikácie, Geografický časopis 53, str. 231 - 246

LENNTORP, B. (1999): Time-geography – at the end of its beginning. Geojournal 48, č. 3, str. 155 - 158

LESNARD, L. (2003): Synchronicity within French Dual-Earner Couples: a Double Bind, IATUR Conference 2003 – Comparing time – The 25th IATUR Conference on Time Use Research

MÅRTENSSON, T. (1978): Time allocation and daily living condition: comparing regions. In: Carlstein, T., Parkes, D., Thrift, N. (eds.): Timing space on sparing time, London, str. 162 – 180

MOORE a kol. (2001): Rugby (a) union of space and time. In: Whigham (ed.): Proceedings of the 13th Annual Colloquium of the Spatial Information Research Centre, Dunedin, New Zealand, University of Otago

NOVÁK, J. (2004): Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti, Magisterská práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 112 s.

NOVÁK, J., SÝKORA, L. (2007): A City in Motion: Time-Space Activity and Mobility Patterns of Suburban Inhabitants and Structuration of Spatial Organization in Prague Metropolitan Area, *Geografiska Annaler* 89 B č. 2, str. 147 – 168

NOVÁK, J. a kol. (2007): Vnitřní členění Prahy. In: Vobecká, J. a kol.: Sociálně prostorová diferenciacie Prahy. Studie pro Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 94 s.

OUŘEDNÍČEK, M. (2002): Čas a prostor v geografii. *Geografické rozhledy* 11, č. 3, Praha, str. I-IV

OUŘEDNÍČEK, M., SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva a v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie* 44, č. 4, str. 270 - 272

PARKES, D., THRIFT, N. (1980): Times, Spaces and Places. A Chronogeographic Perspective. John Wiley & Sons, Chichester, 527 s.

POSPÍŠILOVÁ, L. (2007): Skutečné obyvatelstvo centra Prahy a každodenní život v jeho lokalitách, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 133 s.

SOROKIN, P. (1927): Social and Cultural Mobility. New York, Free Press

TUČEK, M. a kol. (2003): Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Praha, Slon, 2003

VILHELMSON, B. (1999): Daily mobility and the use of time for different activities, The case of Sweden. *Gejournal* 48, č. 3, str. 177 - 185

ZELINSKY, W. (1971): The Hypotesis of the Mobility Transition. *The Geographical Review* 61, č. 2, str. 219 - 249

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1:** Kódování lokalit v dotazníkovém šetření
- Příloha 2:** Režim denních aktivit studentů se středoškolským vzděláním bez maturity
- Příloha 3:** Režim denních aktivit studentů s vysokoškolským vzděláním
- Příloha 4:** Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Botičská
- Příloha 5:** Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Jindřišská
- Příloha 6:** Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Na Pražačce
- Příloha 7:** Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Ch. Dopplera/Zborovská
- Příloha 8:** Rozložení denních aktivit studentů Gymnázia Voděradská
- Příloha 9:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Botičská)
- Příloha 10:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Chodovická)
- Příloha 11:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Ch. Dopplera)
- Příloha 12:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Jindřišská)
- Příloha 13:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Litoměřická)
- Příloha 14:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Na Pražačce)
- Příloha 15:** Podíl aktivit realizovaných doma/mimo domov (G. Voděradská)
- Příloha 16:** Podíl volného času a studia (mimo školu) dle jednotlivých škol